

**”Skolan? Jag tycker inte att man har
lärt sig någonting”**

- en studie i hur friluftslivet i skolan upplevs av
elever i stad och landsbygd

Kajsa Albrechtsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 45:2009

Lärarprogrammet 2007-2011

Seminariehandledare: Leif Yttergren

Examinator: Jane Meckbach

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur elever i grundskolans senare år upplever friluftslivsundervisningen i ämnet idrott och hälsa och huruvida upplevelsen skiljer sig för elever i stad respektive på landsbygd. Följande frågeställningar har använts: Hur tolkar och förklarar eleverna begreppet friluftsliv? Vad upplever eleverna att de gör under friluftslivsundervisningen och vad får de lära sig? Vad gör eleverna på friluftsdagarna och vilka aktiviteter ingår? Finns det någon skillnad i upplevelsen av friluftsliv och friluftslivsundervisningen mellan elever från en landsbygdsskola och i en storstad? Hur ser de lokala styrdokumenterna ut för ämnet idrott och hälsa på respektive skola?

Metod

Två intervjuer, så kallade fokusgruppsintervjuer, med tre elever från en landsbygdsskola respektive tre elever från en innerstadsskola har genomförts. Samtliga elever går i år nio på kommunala grundskolor. Även de båda skolornas arbetsplan för ämnet idrott och hälsa har granskats. Materialet från bandupptagningen under intervjuerna och skolornas arbetsplaner har sedan analyserats och tolkats.

Resultat

Studiens resultat visar att friluftslivet omnämns ytterst sparsamt i de lokala styrdokumenterna. Landsortseleverna definierar friluftsliv i mycket större utsträckning enligt studiens definition än vad innerstadseleverna gör. Elevgrupperna upplever att friluftsliv förekommer sällan i den ordinarie undervisningen och är tveksamma till vad de lär sig. Friluftsdagarna är ungefär lika många till antal på de båda skolorna. Eleverna på innerstadsskolan uppfattar att deras friluftsdagar ägnas mer åt friluftsliv än eleverna på landsbygdsskolan.

Slutsats

Innehållet i friluftslivsundervisningen i de båda skolorna är av liknande karaktär men elevgrupperna upplever begreppet friluftsliv mycket olika. En slutsats i studien är att elevernas fritidssysselsättning och erfarenhet av friluftsliv bestämmer hur eleverna värderar och upplever friluftslivet och undervisningen. En tydlig definition av friluftslivet efterfrågas samt att lärarutbildningen väljer att fokusera på det enkla friluftslivet som lätt kan implementeras i skolorna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Bakgrund.....	2
1.2.1 Kort historik om friluftslivet i den svenska skolan.....	2
1.2.2 Friluftsliv i de nationella styrdokumenterna.....	3
1.2.3 Friluftsliv som begrepp.....	5
1.3 Forskningsläget.....	7
1.3.1 Examensarbeten.....	11
1.3.2 Sammanfattning av forskningsläget.....	13
1.4 Syfte och frågeställningar.....	14
2. Metod.....	14
2.1 Val av metod.....	14
2.2 Urval.....	15
2.3 Procedur.....	16
2.4 Reliabilitet.....	18
2.5 Validitet.....	18
2.6 Forskningsetisk diskussion.....	19
3. Resultat.....	20
3.1 Friluftsliv i de lokala styrdokumenterna på landsbygdsskolan.....	20
3.2 Intervju med elever på landsbygdsskolan.....	21
3.2.1 Friluftsliv som begrepp.....	21
3.2.2 Friluftsliv i den ordinarie undervisningen.....	23
3.2.3 Friluftsdagarnas innehåll.....	24
3.2.4 Uppnåendemål och svårigheter med friluftslivsundervisningen.....	25
3.3 Friluftsliv i de lokala styrdokumenterna på innerstadsskolan.....	26
3.4 Intervju med elever på innerstadsskolan.....	26
3.4.1 Friluftsliv som begrepp.....	26
3.4.2 Friluftsliv i den ordinarie undervisningen.....	27
3.4.3 Friluftsdagarnas innehåll.....	29
3.4.4 Uppnåendemål och svårigheter med friluftslivsundervisningen.....	30
4. Sammanfattande diskussion.....	31
5. Förslag på vidare forskning.....	34
Käll- och litteraturlista.....	35

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Intervjuguide

Bilaga 3 Missivbrev

Bilaga 4 Aktivitetslista

1. Inledning

1.1 Introduktion

Försök att hvarje år få tillfälle att åtminstone för en kortare tid föra ett sundt, stärkande lägerlif ute i Guds fria natur. Intet kan som ett sådant lif återskänka dig dina förlorade krafter eller så hastigt återgifva dig ditt sinnes spänstighet.¹

Citatet är hämtat ur en bok som är skriven för hundra år sedan och är ett föreslaget botemedel mot stress för de svenska stadsborna. Visserligen är det ett sekel gammalt men i allra högsta grad gällande även idag, i vilket fall om jag ser till mig själv.

Naturen har sedan urminnes tider lockat till sig människan och vi har starkt förknippat den med ett hälsosamt, friskt och renande liv. I början av sekelskiftet gavs naturen en fostrande roll och det organiserade friluftslivet började ta fart och utvecklades sedan i takt med samhällets förändringar och innovationer.² För många innefattar friluftslivet idag ett brett spektra av aktiviteter, upplevelser, naturmöten, expeditioner och kommers.

Friluftslivet har även intagit en framträdande roll i skolämnet idrott och hälsa genom att det i den nuvarande kursplanen betonas som ett extra viktigt moment. Studier visar dock att friluftslivet är koncentrerat till skolans friluftsdagar och förekommer ytterst sparsamt i den ordinarie undervisningen.³ Dessutom skiljer sig friluftslivsundervisningen åt runtom i landet på grund av exempelvis materiella förutsättningar och tidsfördelningen.⁴

Ställer man frågan vad friluftsliv egentligen betyder och innefattar kommer säkerligen svaren skilja sig åt. Begreppet framstår inte alls lika tydligt som exempelvis att spela bollspel, att

---

¹ Eric von Rosen, "Lägerlif", i *Boken om friluftslif: upplysningar, råd och skildringar* (Stockholm: Wilh. Siléns Bokförlag A.-B., 1910), s. 25.

² Klas Sandell & Sverker Sörlin, "Naturen som ungdomsfostrare", i *Friluftshistoria. Från "härdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogik*, red. Klas Sandell & Sverker Sörlin, 2. omarbetade uppl. (Stockholm: Carlsson, 2008), s. 27.

³ Erik Backman, "Friluftsliv i grundskolan", i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, Red. Håkan Larsson & Karin Redelius, (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 173-188, Eriksson, Charlie, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för idrott och hälsa, 2003).

⁴ Friluftsrådet, *Ämnet friluftsliv: Mot en kursplan för ämnet natur och friluftsliv*, 2006-03-18.

dansa eller att ägna sig åt redskapsgymnastik. Men vad är då egentligen friluftsliv och vad gör man när man har friluftsliv i skolan? Har femtonårige Nisse från storstaden samma uppfattning som jämngamla Lisa från det lilla landsortssamhället?

1.2 Bakgrund

1.2.1 Kort historik om friluftslivet i den svenska skolan

Idrott och gymnastik som skolämne har funnits sedan den allmänna skolplikten infördes år 1842 men det var först i början av 1900-talet som friluftslivsaktiviteter introducerades. Att vistas ute i det fria lyftes fram som väg till bättre hälsa. Inte förrän år 1942, då friluftsdagar blev obligatoriska i folkskolan, fick friluftslivet en starkare ställning i ämnet och anvisningar om hur friluftsdagarna skulle se ut och genomföras kom från Skolöverstyrelsen. Alla aktiviteter som skedde utomhus, vare sig det var bollspel eller friidrott, räknades till friluftsverksamheten. Parallellt med att idrottsrörelsen bredde ut sig i samhället under 1950-talet började friluftslivet allt mer ses som ett eget moment i skolan.⁵

Friluftslivet har många gånger fungerat som en motvikt till något annat moment eller fenomen i skolan och samhället. Fram till 1960-talet agerade friluftslivet i skolans styrdokument som ett andningshål till det smutsiga stadslivet. Naturen skulle fostra skolungdomen och behålla dem friska och hälsosamma så att den framtida arbetskraften inte gick förlorad. Senare sågs friluftslivet som en kontrast till den starka fysiologiska traditionen inom idrotten och även som en värdefull sysselsättning att fylla den tidsmässigt ökande fritiden med.⁶

I skolans värld har friluftslivet främst används som metod till att ge eleverna en bättre hälsa. Friluftaktiviteter beskrevs som stärkande och härdande i början på 1940-talet medan de under 1960-talet förstods som motionsvanor.⁷ Att få uppleva naturen, alltså själva naturmötet, som ett mål i sig förekommer visserligen redan i text under 1950-talet men senare kommer det allt som oftast att kombineras eller sammankopplas med ytterligare en dimension, exempelvis det miljöpedagogiska perspektivet. Att eleven ska lära sig att umgås med naturen och ta vara på densamma har under 1970-, 1980-, och 1990-talet varit det mest dominerande när friluftslivet har blivit omnämnt i kursplanerna.⁸

---

⁵ Marie Sundberg & Johan Öhman, "Hälsa och livskvalitet", i *Friluftshistoria: Från "härdande friluftsliv" till ekoturism och miljöpedagogik*, Red. Klas Sandell & Sverker Sörlin, 2. omarbetade uppl. (Stockholm: Carlsson, 2008), s. 102-104.

⁶ Ibid. s. 110-111.

⁷ Ibid. s. 113.

⁸ Ibid. s. 114.

1.2.2 Friluftsliv i de nationella styrdokumenten

Inom det svenska skolväsendet finns olika läroplaner och kursplaner beroende på vilket stadium som avses och detta kapitel kommer att behandla friluftslivsundervisningen i grundskolans senare år.

År 1994 genomfördes en omfattande skolreform i Sverige. En ny läroplan, Lpo 94, infördes och skolväsendet decentraliserades. Staten överlämnade det övergripande ansvaret för skolan till kommunerna som nu fick i uppdrag att se till att varje skola upprättade en lokal arbetsplan som skulle efterföljas. Kommunaliseringen medförde att skolorna fick större frihet än tidigare att själva bestämma hur verksamheten skulle bedrivas. De nationella styrdokumenterna med kursplan, uppnåendemål och betygskriterier skulle härmed förankras och tolkas för varje enskild skola och kommun. En lokal skolplan och arbetsplan skulle upprättas och arbetsplanen skulle beskriva hur de nationella målen för varje ämne skulle utvecklas och uppnås på den aktuella skolan.⁹ Regleringen av antalet friluftsdagar per läsår försvann och det blev upp till varje skola att besluta om och hur många friluftsdagar just deras skola skulle ha.¹⁰ Enligt skollagen ska dock undervisningen vara likvärdig var i landet du än befinner dig och denna likvärdighet reglerades i den nya läroplanen genom de olika uppnåendemål som inrymdes i varje skolämne.¹¹ I och med den nya läroplanen bytte även idrottsämnet namn från idrott till idrott och hälsa och friluftslivet blev ett utav de moment som betonades extra i läroplanen.

I kursplanen för idrott och hälsa inleds texten över ämnets roll och syfte med raderna:

Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande.¹²

---

⁹ Skolverket, *Styrsystemet och betygssystemet: de lokala styrdokumenterna*, 2009-06-12.

¹⁰ Kulturdepartementet, *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*, Ds 1999:78 (Stockholm: Fakta infodirekt, 2000), s. 121.

¹¹ Utbildningsdepartementet, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94* (Stockholm: Fritzes, 1994), s. 4.

¹² Utbildningsdepartementet, *Kursplan för Idrott och hälsa* (Stockholm: Fritzes, 1994).

Dessa rader tydliggör friluftslivets starka ställning i kursplanen. Friluftsliv, som ett helt eget moment, beskrivs ha stor betydelse för hälsan. Momentet ska alltså förstås och behandlas som en egen aktivitet och inte som en del av den övriga idrottsundervisningen. Friluftslivet sätts i samband med den fysiska och psykiska hälsan och behandlas som en kunskap, återigen vid sidan av den fysiska aktiviteten. Kursplanen särskiljer här även på den praktiska och den teoretiska inriktningen och tydliggör att båda inriktningarna ingår i momentet friluftsliv och ska finnas med i undervisningen. Följderna av att friluftslivet lyfts fram som ett eget moment och särskiljs från begreppet idrott blir att begreppet förstärks i sin identitet. Vidare beskrivs ämnets karaktär och uppbyggnad:

Ämnet anknyter också till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Genom friluftsverksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö.¹³

Ämnet idrott och hälsa ska enligt dessa rader väcka engagemang för miljö- och naturvård, samt ett fortsatt intresse för detsamma. Även friluftslivets geografiska område preciseras till att vara skog och mark vilket tolkas som att det är här som friluftslivets ska bedrivas. Dessutom ser man friluftslivet som en kulturbärare som är viktig att bevara. Gemensamt för dessa två utdrag från kursplanen är att friluftslivet framhävs som ett eget viktigt moment men begreppet saknar dock en definition. Inte på något ställe exemplifieras aktiviteter eller moment som ingår i friluftsliv vilket ger stora tolkningsmöjligheter för kommuner och skolor.

Tre uppnåendemål av samtliga sju för elever i år 9 i ämnet idrott och hälsa kan tolkas att ingå i momentet friluftsliv.

Eleven skall:

- kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider,
- kunna hantera nödsituationer i och vid vatten,

---

¹³ Utbildningsdepartementet, 1994 b.

- ha kunskaper i livräddande första hjälp, [...].¹⁴

I uppnåendemålen används verbformer såsom kunna planera, kunna hantera och ha kunskaper i vilket antyder att eleverna både ska få möjlighet att erövra kunskapen, få praktisera den och även sätta den på prov.

Som tidigare nämnts tolkas och förtydligas den nationella kursplanen för varje skola. De lokala styrdokument som gäller för studiens medverkande skolor återfinns och behandlas i resultatavsnittet.

1.2.3 Friluftsliv som begrepp

När en giltig och gångbar definition av begreppet friluftsliv ska hittas inser gemene man och kvinna relativt snabbt att det inte är så enkelt som man kan tro. Olika böcker eller instanser ger olika definitioner och förmodligen skiljer sig även definitionerna åt beroende på var i världen du befinner dig. Naturmötet och upplevelsen av detsamma verkar dock vara det fundamentala i begreppet enligt de flesta definitioner. Naturvårdsverket definierar friluftsliv som "vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling".¹⁵ Vidare kan man i *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer* hitta följande definition på friluftsliv: "vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse utan krav på prestation eller tävling".¹⁶ Dessa båda definitioner uppskattas ha förekommit mest frekvent, näst intill uteslutande, i den svenska litteraturen kring friluftsliv under studiens gång. I båda begreppsförklaringarna är avsaknaden av prestationskrav eller tävling starkt betonat.

Tordsson menar att friluftsliv innebär, "at vi møder og forstår naturen som en verden fuld af udtryk, farver, stemninger, med æstetiske og andre kvaliteter, som virker på vort sanseliv og vore følelser i lige så høj grad som på vor krop og vore tanker".¹⁷ Med andra ord så ska friluftsliv beröra både kropp och själ, bedrivs utomhus och ge naturupplevelse samt sakna prestationskrav.

---

¹⁴ Utbildningsdepartementet, 1994 b.

¹⁵ Naturvårdsverket, *Arbete med friluftsliv*, 2009-07-09.

¹⁶ Kulturdepartementet, s. 9.

¹⁷ Björn Tordsson, *Perspektiv på friluftslivets pædagogik*, översatt och bearbetad av Torbjørn Ydegaard (Hadeslev: CDV Sønderjylland, University College, 2006), s. 23.

I *Idrottdidaktiska utmaningar* problematiseras begreppet friluftsliv och sätts i relation till friluftslivsundervisningen i skolan. Nilsson föreslår en modifiering av ovan nämnda definition av friluftsliv till:

aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykisk och/eller fysisk art, med eller utan inslag av prestation och utan krav på tävlingsprestation.¹⁸

Nilsson menar att denna definition ger en tydligare koppling mellan friluftsliv och den faktiska naturmiljön och vill därmed skilja friluftslivet från aktiviteter där det i första hand inte handlar om en naturupplevelse utan snarare om att använda naturmiljön för att utföra en annan aktivitet, exempelvis som att jaga. Detta bör istället kallas för naturmiljöaktivitet och således skulle aktiviteter i skolan såsom orientering, längdskidåkning eller simning tillhöra den senare kategorin.¹⁹

Emellertid måste friluftsliv, både som en gängse definition och som ett användbart begrepp i skolan, definieras i denna studie. Då jag tolkar Nilssons definition som mest förståelig och tydlig väljer jag att fortsättningsvis använda mig utav den när friluftsliv som begrepp diskuteras. Ett undantag görs dock från denna definition då jag även väljer att inbegripa undervisning i livräddande första hjälpen i begreppet friluftsliv. Detta av den anledningen att momentet tolkas svårt att placera in i ett fack men kan definitivt inte tolkas som en idrott eller idrottslig aktivitet vilket de övriga momentet i skolans undervisning i idrott och hälsa kan göra. Sådana aktiviteter som hädanefter kommer klassas som friluftsliv är exempelvis kartkunskap, friluftsbad, matlagning över öppen eld eller med stormkök, överlevnadskunskap, paddla kanot i egenskap av förflyttning, livräddande första hjälpen eller övernattning i vindskydd. Till friluftslivet hör även kunskap om allemansrätten och naturvård samt kunskap om historien kring ämnet. Aktiviteter såsom orientering, längdskidåkning, utförsåkning eller skridskoåkning kommer att benämnas naturmiljöaktiviteter och spela bollspel, friidrotta eller leka utomhus kommer att definieras efter precis vad det är; idrott och lekar utomhus.

---

¹⁸ Johnny Nilsson, "Friluftsliv- en begreppsproblematisering", i *Idrottdidaktiska utmaningar*, Red. Håkan Larsson & Jane Meckbach (Stockholm: Liber AB, 2007), s. 142.

¹⁹ Ibid. s. 143.

1.3 Forskningsläget

I Redelius rapport *Bäst och pest! Ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år* redovisas resultatet från enkätstudier med ett rikstäckande urval om 677 elever i år 9 samt intervjustudier med 40 elever i år 8 där frågor gällande ämnet idrott och hälsa, elevernas fritidsvanor och fysisk aktivitet blev behandlade.²⁰ De flesta eleverna verkar anse att själva aktiviteten, alltså själva görandet, är det mest centrala i idrottsundervisningen och de aktiviteter som eleverna upplever förekommer mest i undervisningen är olika bollspel och bollekar, lekar och racketspel. Bollspel och racketspel är dessutom de aktiviteter som både pojkar och flickor gillar bäst.²¹ 7 av 10 uppger att aktiviteter såsom simning, orientering och friluftsliv förekommer ytterst sparsamt, högst 1-2 gånger per år.²²

I Backmans rapport *Friluftsliv i grundskolan* som bygger på samma urval som föregående rapport, framkommer det att de friluftaktiviteter som är vanligast i skolan är orientering, skridsko/isspel, åka slalom samt vandra i naturen. De minst förekommande aktiviteterna är åka långfärdsskridsko, paddla och friluftsteknik. Graden av utövande skiljer sig dock mellan åren då det exempelvis är vanligare att ha provat friluftsteknik i år 6 än i år 9 men förhållandet är det motsatta när det gäller utförsåkning.²³ Däremot registreras ingen nämnvärd skillnad mellan åren gällande tidsfördelningen av de olika momenten i undervisningen där friluftsliv och orientering upptar nio procent. Backman ställer sig dock tvekande till att den tid lärarna uppger att de ägnar åt friluftsliv verkligen innehåller friluftsliv enligt den gängse definitionen utan menar på att tiden utöver orientering ägnas åt friluftaktiviteter med idrottsliga inslag.²⁴

Detta förhållande återfinns även i resultaten från de examensarbeten som det redogörs för senare i detta kapitel. Genomgående för den tidigare forskningen och studier tycks vara att friluftsliv som begrepp är svårdefinierat och att referensramarna för vad innehållet ska bestå i skiljer sig kraftigt åt mellan olika lärare. Lärarna i studien uppger även att elevernas kunskaper i friluftsliv och orientering är obefintliga eller inte speciellt stora. Backman menar att detta kommer av att det inte ges mycket tid till momentet i undervisningen och därav känner sig lärarna osäkra inför bedömningen av eleverna. Antalet friluftsdagar på de

---

²⁰ Karin Redelius, "Bäst och pest! Ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år", i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, Red. Håkan Larsson & Karin Redelius (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 151-152.

²¹ Ibid. s. 164.

²² Ibid. s. 157.

²³ Erik Backman, "Friluftsliv i grundskolan", i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, Red. Håkan Larsson & Karin Redelius, (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 182.

²⁴ Ibid., s. 183.

undersökta skolorna varierade kraftigt. I år 9 uppgick medeltalet till 4,2 dagar per skola och läsår men där endast 32,4 procent ägnades åt friluftsliv. De resterande dagarna, alltså 67,6 procent, ägnades åt andra aktiviteter och idrotter.²⁵

Anmärkningsvärt är att resultatet i Backmans studie kring skolans friluftsdagar och dess innehåll skiljer sig något från resultaten i studien *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor. En utvärdering av läget hösten 2002* där skolledare, lärare och elever från ett stort rikstäckande urval av grundskolor och gymnasieskolor har besvarat enkäter gällande undervisningen i ämnet. Det framkom här att de vanligaste aktiviteterna på friluftsdagarna var naturvistelser, paddla kanot och gå på tur men även friidrott, skid- och skridskoåkning var vanligt förekommande.²⁶ Att resultatet här är det omvända sett till Backmans studie ska noteras men samtidigt tolkar jag det svårt att finna ett entydigt svar. Skillnaden kan exempelvis ligga i att begreppet friluftsliv inte har tolkats på samma sätt samtidigt som resultatet i den senare studien inte behöver betyda att hela friluftsdagar ägnas åt friluftsliv utan att det kanske snarare är de mest vanliga inslagen vid sidan av idrottsliga aktiviteter.

Vidare framkommer det i samma studie att friluftsliv inte förekommer särskilt ofta i den ordinarie undervisningen eller att den är speciellt viktig för lärarna.²⁷ Cirka 78 % av eleverna i år 6 anger att de har fått kunskap om friluftsliv under olika årtider. Motsvarande del i år 9 och år 2 på gymnasiet är 61 % och 50 %.²⁸ I relation till ämnets kursplan och målbeskrivning betyder denna siffra att endast tre femtedelar av eleverna i år 9 skulle erhålla betyget godkänd i idrott och hälsa. Enligt studien ter sig idrott och hälsa vara ett ämne där de deltagande snarare gör än lär sig olika saker då diskussion, analys och kritiskt tänkande förekommer ytterst sparsamt. Samtidigt upplever eleverna att de har färdigheter inom olika områden, exempelvis uppgav 83 % i år 9 att de kan hitta i skogen med hjälp av karta och kompass.²⁹

I *Teaching and learning friluftsliv in Physical Education Teacher Education* studerar Backman hur undervisningen i friluftsliv bedrivs på Idrottsläraryrkesprogrammen på svenska högskolor och universitet. Av de totala 90 högskolepoäng (hp) i idrott som krävs för en

---

²⁵ Backman, 2004, s. 185.

²⁶ Charlie Eriksson, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: En utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för idrott och hälsa, 2003), s. 21.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid. s. 27.

²⁹ Ibid. s. 41-42.

lärarexamen uppskattas mellan 7,5 till 15 hp bestå av friluftsliv. På en del högskolor uppgår denna siffra dock till hela 22,5 hp. Friluftsupervisningen på akademisk nivå är oftast uppdelad efter årstiderna eller i färg, exempelvis vitt friluftsliv som innehåller de aktiviteter som genomförs på snö eller is. Gemensamt för nästan intill alla lärosäten är att friluftsupervisningen mycket sällan bedrivs på själva skolan utan flyttas ut i naturen och inkluderar även en eller flera nätter övernattnings.³⁰

Studien visar att inom lärarutbildningen är det exklusiva friluftslivet speciellt värdefullt medan det vanliga friluftslivet beskrivs som mer passande i grundskoleundervisningen. Det förra hänvisar till det friluftsliv som bedrivs i ociviliserade miljöer där en viss fysisk förmåga och funktionell kunskap krävs medan det senare namnger det friluftsliv som ej kräver några speciella förkunskaper och som bedrivs i naturnära miljöer. Ett likadant motsatsförhållande urskiljer Backman i det han kallar det teoretiska och det praktiska friluftslivet, där det senare prioriteras på lärarutbildningen. Det teoretiska friluftslivet refererar till kunskap via litteratur och en förmåga att reflektera och analysera friluftslivet som ett socialt, kulturellt och undervisande fenomen medan det praktiska friluftslivet sammanbinds med teknik och fysisk förmåga i olika friluftaktiviteter.³¹ Vidare tolkar Backman att lärarutbildarna generellt försöker utveckla och förstärka lärarstudenternas smak och tycke för friluftsliv snarare än att belysa att friluftsupervisningen faktiskt ingår som ett moment i ämnet idrott och hälsa och det är ett krav att kursplanen realiserar i undervisningen. Det saknas även, både i litteraturen och hos lärarutbildarna, en reflekterande och analyserande framtoning om friluftsliv. Att friluftsliv faktiskt är bra är alla överens om men ingen verkar diskutera varför, hur och för vem.³²

Backman har även studerat friluftaktiviteternas förekomst och hur de ser ut bland ungdomar i Sverige. I *Är det inne att vara ute? En studie av friluftaktiviteter bland ungdomar* analyseras material från Skolprojektet 2001 mer ingående avseende aktuella ämne. Studien koncentrerar sig till elever i år 9 där 677 elevers svarsenkäter ur ett rikstäckande urval studeras.³³ Ett övergripande resultat i studien är att familjens ekonomi och sociala bakgrund spelar in på de

---

³⁰ Erik Backman, *Teaching and learning friluftsliv in Physical Education Teacher Education* (diss. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm, 2007), s. 23-24.

³¹ Ibid. s. 46-47.

³² Ibid. s. 54.

³³ Erik Backman, *Är det inne att vara ute? En studie av friluftaktiviteter bland ungdomar*, Examensarbete i fördjupningskurs i pedagogik, 61-80 p, vid Lärarhögskolan i Stockholm Ht 2003, (Stockholm: Lärarhögskolan, 2003), s. 20-21.

undersökta elevernas fritidsvanor. I studien framkommer att elever som ej är födda i Sverige i mindre utsträckning provar friluftaktiviteter på sin fritid än de elever som är födda i Sverige. Den tydligaste skillnaden grupperna mellan återfinns vid aktiviteterna paddling, sova i tält och skidåkning.³⁴ Backman menar att den mest sannolika förklaringen till förhållandet är att arbetarklassen dominerar bland föräldrarna till invandrarungdomarna³⁵ vilket i sin tur tidigare i studien visar sig ha samband med antal provade friluftaktiviteter.³⁶

Al- Abdi undersöker i sin avhandling från 1984 hur friluftverksamhetens mål förverkligas i gymnasieskolan i Stockholms innerstad.³⁷ Sex år senare utkommer Al- Abdi med en ny rapport där han undersöker samma förhållanden i gymnasieskolor i mindre orter i Sverige. Resultaten från de båda studierna visar att de uppsatta målen för friluftverksamheten ej realiseras i de olika skolorna. Dock är utomhusaktiviteterna fler i skolorna på mindre orter jämfört med skolorna i Stockholms innerstad samt att eleverna mer ofta får välja aktiviteter på friluftsdagarna i de förra skolorna.³⁸ Personal och elever på de mindre skolorna har även en klart mer positiv inställning till förståelse och kunskap om miljö och naturvård.³⁹ De två undersökningarna visar dock att personal och elevers attityder till naturupplevelse är mycket positiva⁴⁰ men samtliga uppfattar att de ekonomiska och tidsmässiga ramarna, transportproblem samt väderleken är hinder för att friluftverksamheten ska bedrivas optimalt.⁴¹ Al- Abdis studier kan tyckas vara av ointresse på grund av ålder och att det under studiens datainsamling existerade en annan läroplan än den vi har idag, men jag anser än dock att de båda studierna har relevans för min undersökning. Studierna undersöker geografiska förhållanden, vilket även är perspektivet i denna studie, och dessutom har Al- Abdis båda studier använts som underlag till flertalet nyare undersökningar vilka även återfinns i denna studie.

---

³⁴ Backman, 2003, s. 42-43.

³⁵ Ibid. s. 44.

³⁶ Ibid. s. 33.

³⁷ Abdul-Muttalib Al-Abdi, *Friluftverksamheten i innerstadens gymnasieskolor: En undersökning av hur friluftverksamhetens mål förverkligas i gymnasieskolan i Stockholms innerstad* (diss. Linköping: Pedagogiska institutet, 1984)

³⁸ Abdul-Muttalib Al-Abdi, *Friluftverksamheten i landsortsskolor: En undersökning av hur friluftverksamhetens mål förverkligas i gymnasieskolor i mindre orter i Sverige* (Stockholm: Abdul-Muttalib Al-Abdi, 1990), s. 242.

³⁹ Ibid. s. 135.

⁴⁰ Ibid. s.124.

⁴¹ Ibid. s. 148-154.

1.3.1 Examensarbeten

Flera tidigare examensarbeten publicerade vid olika högre lärosäten i Sverige har studerat fenomenet friluftsliv och friluftslivsundervisningen i skolan.

Arbinger, Gustafsson och Sighurd undersöker i examensarbetet *Friluftsliv i skolan. En kartlägningsstudie av två kommuner i Mälardalsregionen* friluftslivsundervisningen på 27 olika skolor. Definitionen av friluftsliv skiftar kraftigt bland lärarna men återkommande begrepp är utomhusaktiviteter och att vara ute i naturen. Endast en lärare uppger avsaknaden av ett tävlingsmoment.⁴² Enligt hälften av respondenterna bedrivs friluftsliv en gång i månaden medan sex lärare bara undervisar i friluftsliv på friluftsdagarna. Något som bör sättas i samband med detta resultat är resultatet av de aktiviteter som lärarna anser lämpa sig inom friluftslivsundervisningen. Exempelvis menar nästintill hälften av lärarna att fotboll utomhus, brännboll och friidrott är olika aktiviteter som kan ingå i sådan undervisning.⁴³ Majoriteten av lärarna uppger att de har fyra eller fler friluftsdagar per år och en lärare anger att det inte förekommer några friluftsdagar alls i undervisningen.⁴⁴ De vanligaste aktiviteterna under friluftsdagarna är promenader/vandring, skridsko/issporter, bollspel. Även på denna fråga får friidrott en hög svarsfrekvens medan friluftsteknik anges av endast fyra lärare.⁴⁵ Bristen på tid och ekonomiska förutsättningar är de två enskilt största faktorerna till begränsningar för friluftslivsundervisningen i skolan. Dessutom anser hälften av lärarna att de inte har blivit tillgodosedda med tillräckliga kunskaper inom friluftsliv under sin lärarutbildning.⁴⁶

I *Friluftslivsundervisning i fokus. Friluftslivslärare och studenters syn på ämnet friluftsliv vid Idrottshögskolan* intervjuar Lundquist och Watter sex lärare och åtta lärarstudenter om deras attityder till friluftsliv och friluftslivsundervisning på Idrottshögskolan, nuvarande Gymnastik- och Idrottshögskolan. Samtliga respondenter anser att friluftsliv ska genomföras i naturen och majoriteten framhåller att en avsaknad av prestation är typiskt för friluftslivet. Säkerheten och upplevelsen är två områden som lärarna anser att det fokuseras på i friluftslivsundervisningen och enbart en lärare nämner att studentens egen erfarenhet och

---

⁴² Kristofer Arbinger, Johan Gustafsson & Joakim Sigurdh, *Friluftsliv i skolan: En kartlägningsstudie av två kommuner i Mälardalsregionen*, Examensarbete 5 p vid Grundskolläraryrket 4-9 1996-2000 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2000:01 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2000), s. 30.

⁴³ Ibid. s. 28.

⁴⁴ Ibid. s. 29.

⁴⁵ Ibid. s. 31.

⁴⁶ Ibid. s. 32-33.

förberedelse för yrkesrollen är viktig.⁴⁷ Fem av åtta studenter tycker att kravet på utrustning fokuseras bland lärarna och majoriteten efterlyser en mer enkelhet i undervisningen.⁴⁸ Endast två av åtta studenter uppfattar sina förvärvade kunskaper inom friluftsliv som tillräckliga för sin framtida lärarroll.⁴⁹

Lindberg intervjuar i sitt examensarbete *Friluftsliv ur ett elevperspektiv: en kvalitativ studie om hur elever ser på begreppet friluftsliv* tio gymnasieelever som går kursen Idrott och hälsa A. I studien framkommer att upplevelsen av naturen är det som eleverna främst förknippar med friluftsliv men även den fysiska prestationen är viktig. Sex av tio förknippar friluftsliv med social samvaro och anger det som ett starkare samband till friluftsliv än att utöva detsamma på egen hand. Majoriteten anser även att syftet med aktiviteten är vägledande ifall det kan kallas friluftsliv eller inte. Står aktiviteten snarare än naturupplevelsen i fokus anses det inte vara friluftsliv. Endast en elev upplever att tävling och friluftsliv inte hör ihop. Orörd natur, skog och fjäll är de miljöer som starkast förknippas med friluftsliv medan parkmiljöer tudelar respondenterna. Ena halvan anser att det är friluftsliv att ströva omkring i en park medan de andra anser att parkmiljön är för starkt påverkad av människan och ska därför inte anses som friluftsliv. Den kulturella påverkan av naturen upplevs vara det som mest stör bilden av friluftsliv.⁵⁰

Eklund och Halvarsson undersöker i sin studie *Friluftsliv i skolan. Finns geografiska skillnader i undervisningen?* hur den lokala kursplanen realiseras i friluftslivsundervisningen i tre stads- respektive tre landsortsskolor. Idrottlärarna på de aktuella skolorna intervjuas även i hur de bedriver sin undervisning och hur de ser på friluftsliv som begrepp. Även i denna studie framkommer det att lärarnas definitioner av friluftsliv skiljer sig åt och för många är det svårt att dra en linje mellan vad som är friluftsliv och utomhusaktiviteter.⁵¹ Storstadsskolorna är i regel sämre än landsortsskolorna på att infria specifika mål från kursplanen gällande friluftsliv i sin undervisning och aktiviteter såsom skidåkning och

---

⁴⁷Thomas Lundqvist & Thomas Watter, *Friluftslivsundervisning i fokus: Friluftslärares och studenters syn på ämnet friluftsliv vid Idrottshögskolan*, Examensarbete 10 p vid Idrottslärarutbildningen 2000-2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2003:32 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003), s. 17.

⁴⁸Ibid. s. 20.

⁴⁹Ibid. s. 23.

⁵⁰Joakim Lindberg, *Friluftsliv ur ett elevperspektiv: En kvalitativ studie om hur elever ser på begreppet friluftsliv*, Examensarbete vid Lärarutbildningen HT-2008 på Göteborgs Universitet, HT08-2611-045 (Göteborg: Göteborgs Universitet, 2008), s. 25-26.

⁵¹Mikael Eklund & Anna Halvarsson, *Friluftsliv i skolan: Finns geografiska skillnader i undervisningen?*, Examensarbete vid Idrottslärarutbildningen 2001-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:42 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 44.

orientering förekommer endast på friluftsdagar.⁵² Tidsfördelning för friluftsliv är större i undervisningen hos skolorna på landsorten och på dessa skolor finns även ett samarbete med lokala föreningar och klubbar i större utsträckning än hos storstadsskolorna.⁵³ Samtliga lärare är dock positiva till friluftsliv och anger att det behövs i undervisningen⁵⁴ men oavsett om lärarna arbetar på en stads- eller landsbygdsskola är ekonomi och transport de faktorer som anses försvåra friluftslivsundervisningen.⁵⁵

1.3.2 Sammanfattning av forskningsläget

Den tidigare forskningen om friluftslivsundervisningen i ämnet idrott och hälsa talar sitt tydliga språk. Friluftsliv, trots att det blir betonat i läroplanen som ett viktigt moment, förekommer ytterst sparsamt i undervisningen. Orientering är den aktivitet som klart dominerar inom friluftslivsundervisningen men på många skolor verkar friluftsliv bara förekomma på friluftsdagarna. Skolpersonal och elever har generellt en mycket positiv attityd till friluftsliv, både i stad och på mindre orter. Aktiviteter utomhus är dock vanligare på skolor på mindre orter och här verkar även de valbara aktiviteterna på friluftsdagarna vara fler till antalet. Framträdande i presenterade studier är att friluftsliv som begrepp är mycket svårdefinierat, att de strama ekonomiska och tidsmässiga förutsättningarna försvårar chanserna för friluftslivsundervisningen samt att lärarna i idrott och hälsa anse sig ha för lite kunskap i momentet.

I denna studie blir elevernas utsagor om friluftsliv och friluftslivsundervisningen det centrala. Då en del av den tidigare forskningen är genomförd ur ett lärarperspektiv är det intressant att ställa dessa båda perspektiv mot varandra för att bland annat kunna tolka i vilken utsträckning forskningens resultat återkommer bland eleverna och vad det egentligen innebär.

---

⁵² Eklund & Halvarsson. s. 49.

⁵³ Ibid. s. 51.

⁵⁴ Ibid. s. 52.

⁵⁵ Ibid. s. 43.

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur elever i grundskolans senare år upplever friluftslivsundervisningen i ämnet idrott och hälsa.

Följande frågeställningar kommer att besvaras för att leda fram till studiens syfte.

1. Hur ser de lokala styrdokumenterna för ämnet idrott och hälsa ut på respektive skola?
2. Hur tolkar och förklarar eleverna begreppet friluftsliv?
3. Vad upplever eleverna att de gör under friluftslivsundervisningen och vad får de lära sig?
4. Vad gör eleverna på friluftsdagarna och vilka aktiviteter ingår?
5. Finns det någon skillnad i upplevelsen av friluftsliv och friluftslivsundervisningen mellan elever från en storstadsskola och en skola på mindre ort på landsbygden?

2. Metod

2.1 Val av metod

Studiens syfte är av kvalitativ karaktär och ett önskvärt resultat är inte att få fram hur många eller hur mycket, utan snarare tolkningar av och upplevelser av olika fenomen och moment i friluftslivsundervisningen. Mitt val av metod faller således med att genomföra fokusgruppintervjuer där jag har en möjlighet att få en djupare förståelse.

En definition på fokusgruppintervju lyder: ”Fokusgrupper är forskningsteknik där data samlas in genom gruppinteraktion runt ett ämne som bestäms av forskaren.”⁵⁶ Fokusgrupper är lämpliga att använda när olika fenomen ska förstås och när forskaren vill få en uppfattning om medlemmarnas upplevelser av ett ämne eller område. Inriktningen av intervjun blir inte på den enskilda individen utan på vad gruppen har för åsikter och uppfattningar.⁵⁷ Karakteristiskt för fokusgruppintervjuer är att moderatören, det vill säga forskaren, tar upp olika perspektiv av ämnet till diskussion och ser till att diskussion hålls levande.⁵⁸ En styrka med fokusgruppintervjuer är att medlemmarna kan hjälpa varandra att komma ihåg olika fenomen

---

⁵⁶ Viktoria Wibeck, *Fokusgrupper: Om fokuserande gruppintervjuer som undersökningsmetod* (Lund: Studentlitteratur, 2000), s. 23.

⁵⁷ *Ibid.* s. 41.

⁵⁸ Steinar Kvale & Svend Brinkman, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 2. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2009), s. 166.

och tillsammans skapa diskussion om detsamma. De kan genom samtalet även utveckla och upptäcka idéer och infallsvinklar som jag som forskare tidigare inte uppmärksammat eller tänkt på.⁵⁹ En utav de svårigheter som denna metod för med sig är att klimatet i gruppen kan påverka gruppmedlemmarnas åsikt. Ett mer slutet klimat kan medföra att alla inte vågar säga sin åsikt i rädsla att avvika från normer och intervjuvärdens förmedlar då inte verkligheten. En ytterligare svaghet med fokusgruppintervjuer är att min roll som moderator kan vara avgörande för utgången av intervjun. Att finna balansen mellan att uppmuntra gruppmedlemmarna till att uttala sina åsikter och att stämma in i påståenden kan vara svårt. Ett nickande instämmande från moderatören kan i en diskussion hindra en annan medlem från att uttrycka en annorlunda åsikt och det föreligger en risk att diskussionen avslutas utan att alla har kommit till tals.⁶⁰

Vid intervjuer med en låg grad av standardisering får den som intervjuar en möjlighet att följa upp respondenten i samtalet och eventuellt ställa följdfrågor som tidigare inte var tänkta. Intervjufrågorna ställs efter passande ordning och respondenten kan gott styra ordningsföljden.⁶¹ En hög grad av strukturering visar att ämnet är förutbestämt och avgränsat och intervjufrågorna handlar enbart om det ämne som ska undersökas.⁶²

För att besvara de frågeställningar, tillika uppfylla syftet, i studien väljer jag således att använda mig av fokusgruppintervjuer med en hög grad av strukturering och låg grad av standardisering.

2.2 Urval

Intervjuerna i studien hölls i två fokusgrupper om tre elever i år 9 från en innerstadsskola i Stockholm respektive en skola på en mindre ort på landsbygden i Småland. Innerstadsskolan är placerad på Södermalm i Stockholm och har 728 elever från förskoleklass upp till år 9.⁶³ Skolan ligger i nära anslutning till en tunnelbanestation och har ett avstånd på cirka en till två kilometer till två stora parkområden. Alla tre elever från innerstadsskolan som medverkade i intervjun har betyget Väl godkänd i ämnet idrott och hälsa. Den andra skolan återfinns mitt i ett litet samhälle med cirka två tusen invånare på Småländska höglandet.⁶⁴ Skolan har 484

---

⁵⁹ Wibeck, s. 127.

⁶⁰ Ibid. s. 72.

⁶¹ Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer*, 2. uppl. (Lund: Studentlitteratur: 1997), s. 19.

⁶² Ibid. s. 21.

⁶³ Högalidsskolan, *Dokument: Kvalitetsredovisning 2009*

⁶⁴ Nässjö kommun, *Statistik: Befolkning*, 2008-12-31

elever från förskoleklass upp till år 9⁶⁵ och ligger i nära anslutning till både skog, park och utomhusbad. Av de tre eleverna på landsbygdsskolan som medverkade i intervjun hade en elev betyget Godkänd i ämnet idrott och hälsa och de övriga två hade betyget Väl godkänd.

Valet av att ha tre stycken elever i varje fokusgrupp grundar sig i Wibecks resonemang kring gruppstorlekar. Författaren anger att det är svårt att få till en samhörighet om gruppen består av för många medlemmar och svårt att få till en konversation om medlemmarna är för få. Det angivs bland annat att fyra personer är en övre gräns för hur många som kan delta i ett samtal och samtidigt behålla sin uppmärksamhet i detsamma.⁶⁶ Då jag anser mig vara ovan vid att intervjua och att denna studie är min första undersökning med fokusgrupper valde jag således att ha tre gruppmedlemmar. Tillräckligt många för att känna samhörighet, för att hålla konversationen levande och behålla allas uppmärksamhet. Dessutom ett relativt litet antal så att jag som ovan moderator har kontroll över situationen och exempelvis hinner med att fånga upp resonemang där följdfrågor kan vara av vikt och intresse.

Då resultatet av min studie inte kan anses statistiskt representativt, och på så vis generaliseras, valdes de båda skolorna ut mer eller mindre avsiktligt. Innerstadsskolan valdes ut genom ett flerstegsurval och landsbygdsskolan genom ett tillfällighetsurval. Ett standardiseringskrav var dock att båda skolorna skulle vara kommunala och varken ha någon idrotts-, hälso-, eller friluftslivsprofil. Även valet av årskurs var avsiktligt. Jag tolkade att resultatet av intervjuerna skulle bli mer omfattande då eleverna hade mer erfarenhet av området, vilket de borde ha i år 9 jämfört med exempelvis år 7. Eleverna som medverkade i studien valdes ut enligt tillvägagångssättet som enligt Wibeck kallas existerande listor.⁶⁷ De tre första eleverna på klasslistan fick en förfrågan om att medverka och utifall någon avböjde gick förfrågan ut till nästa elev i listan. Då studien saknar könsperspektiv var respondenternas kön ovidkommande.

2.3 Procedur

Tillvägagångssättet för att finna de skolor jag behövde till min studie skiljde sig markant åt mellan innerstadsskolan respektive landsbygdsskolan. Då den senare var den skola som jag själv tillbringade min högstadietid på, var jag medveten om vilken lärare som skulle kontaktas. Via mail skickade jag ut en förfrågan till läraren om det fanns en möjlighet att jag skulle kunna få genomföra en intervju med tre elever i lärarens klass och läraren samtyckte

---

⁶⁵ Barn och Utbildning, Nässjö kommun, *Kvalitetsredovisning för Parkskolan åk 7-9*

⁶⁶ Wibeck, s. 49-50.

⁶⁷ Ibid. s. 67.

till detta. För att finna ett urval av innerstadsskolor som uppfyllde mina krav använde jag mig av Stockholm stads hemsida.⁶⁸ Jag valde att söka efter kommunala högstadieskolor inom fyra innerstadsområden och fick fram en lista om 19 skolor. Av dessa valdes slumpmässigt åtta skolor ut och en förfrågan om ett deltagande i studien skickades ut via mail till lärarna i Idrott och hälsa på respektive skola. Då jag endast fick svar från en av skolorna valdes således denna skola ut.

Efter samtycke att medverka i studien av de båda lärarna kontaktade jag dem återigen via mail och gav dem ytterligare information om studien. Lärarna informerades om vilka elever som skulle få en förfrågan om att medverka, det vill säga de tre första eleverna på klasslistan i år 9, och tid för intervjuerna bestämdes. Dessutom fick lärarna en förfrågan om de kunde skicka mig de lokala styrdokumenterna gällande idrott och hälsa, exempelvis betygskriterier eller målbeskrivningar. Även en intervjuguide konstruerades.⁶⁹

Trots att min tanke från början var att jag skulle besöka de berörda eleverna på skolorna innan intervjun, för att skapa en första kontakt och dela ut ett missivbrev, realiserades detta endast på landsbygdsskolan. Två dagar innan intervjun skulle genomföras hälsade jag personligen på de tre eleverna, informerade dem om studien, undrade om de hade några frågor samt lämnade över missivbrevet.⁷⁰ Av rent tidsmässiga skäl blev denna personliga träff inte möjlig att genomföra med eleverna på innerstadsskolan och läraren åtog sig därmed att dela ut missivbrevet till de berörda eleverna. Missivbrevet skickades till läraren via mail.

Intervjun på landsbygdsskolan genomfördes i ett enskilt grupprum och varade i ungefär 45 minuter. Då jag inte fått något lokalt styrdokument av läraren bad jag återigen om detta efter intervjun och fick det. Dessutom gav receptionisten mig ytterligare ett dokument som inte läraren hade tillgång till just vid denna tidpunkt. Intervjun på innerstadsskolan varade i ungefär 35 minuter och hölls i ett ledigt klassrum. Skolans målbeskrivning och betygskriterierna för idrott och hälsa hämtade jag via skolans hemsida innan intervjutillfället. Båda intervjuerna genomfördes med bandupptagning samt att jag förde egna anteckningar där jag registrerade kroppsspråk och grimaser. Det inspelade materialet transkriberades och

---

⁶⁸ Stockholms stad, *Vilka grundskolor finns?*

⁶⁹ Se Bilaga 2.

⁷⁰ Se Bilaga 3.

sammanställdes tillsammans med de manuella anteckningarna. Därefter tolkades och analyserades det slutgiltiga resultatet och ställdes mot existerande forskning.

2.4 Reliabilitet

För att reliabiliteten ska vara hög i en studie krävs det att en påföljande mätning eller observation ska ge samma resultat. Detta kan dock tyckas svåråtkomligt i den kvalitativa forskningen då man till det förra förutsätter ett statistiskt förhållande vilket exempelvis bryts från en intervju till en annan om inte intervjufrågorna ställs på samma vis eller i en viss ordningsföljd.⁷¹ Trost menar att det blir svårt att se människan som statisk och konstant och att svaren på en given fråga kan då skilja sig åt vid olika tillfällen.⁷² Varje forskare ska dock sträva efter att uppnå hög reliabilitet eller pålitlighet även i den kvalitativa forskningen och metoder för detta kan vara att flera oberoende forskare studerar studiens resultat, att samla in ett tillräckligt stort material och att en och samma person ställer intervjufrågorna eller i denna studies fall; att moderatorn är densamma.⁷³

Studiens procedur skulle med enkelhet kunna upprepas och med hjälp av studiens intervjuguide skulle säkerligen de behandlade områdena i viss mån återigen kunna diskuteras och möjligtvis frambringa ett likartat resultat. Likväl bedömer jag reliabiliteten i denna studie som låg då datainsamlingen endast består av två fokusgruppintervjuer och att resultaten endast har blivit tolkade av mig.

2.5 Validitet

Begreppet validitet avser trovärdigheten i en studie, det vill säga att man faktiskt undersöker det man har för avsikt att studera. I studier med fokusgrupper finns det en risk att trovärdigheten minskas ifall klimatet i gruppen inte är tillräckligt öppet så att varje åsikt får yttras även att den anses avvikande. Trovärdigheten kan ytterligare hotas ifall platsen där intervjun äger rum är främmande för respondenterna och de känner sig bortkomna eller ovälkomna. Om respondenternas utsagor är pålitliga eller inte är upp till forskaren själv att bestämma och måste då väga in variabler såsom huruvida klimatet var tillräckligt öppet och ifall alla medlemmar i gruppen fick komma till tals.⁷⁴

---

⁷¹ Trost, s. 99.

⁷² Ibid. s. 101.

⁷³ Wibeck, s. 120.

⁷⁴ Ibid. s. 121.

Jag tolkar att validiteten i studien är mycket god då bägge intervjuer ägde rum på respektive skola i en miljö där respondenterna kände sig hemma i, att klimatet var öppet samt att alla gruppmedlemmar hade goda möjligheter att yttra sina åsikter och så även gjorde.

2.6 Forskningsetisk diskussion

Trots att jag tolkar att studiens ämnesområde inte kommer vålla något obehag hos intervjupersonerna är det viktigt att de etiska aspekterna beaktas. Då eleverna är omyndiga skickade jag i förväg hem ett missivbrev för målsman kännedom så att de hade en chans att påverka elevernas medverkan. Eleverna informerades innan intervjutillfällena att de deltog på frivillig basis och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan i studien. All information har i studien behandlats konfidentiellt och igenkännande information, rörande respektive elev, har exkluderats.

3. Resultat

För att göra undersökningens resultat mer lättillgängligt redovisas de båda intervjuerna separat. Dessutom blir resultaten kommenterade och tolkade av mig i direkt anslutning där de står skrivna för att skapa ett bättre sammanhang och en ökad förståelse. På liknande sätt bearbetas de lokala styrdokumenterna från respektive skola. En sammanfattande tolkning där även framträdande teman i resultatet läggs fram, återfinns i undersöknings diskussionsavsnitt.

3.1 Friluftsliv i de lokala styrdokumenterna på landsbygdsskolan

Den aktuella landsbygdsskolan ingår i en kommun där tre ytterligare högstadieskolor finns representerade och de har alla gemensamma betygskriterier för samtliga ämnen.⁷⁵ Betygskriterierna för idrott och hälsa är indelade i fyra huvudområden som är konstanta för varje betygssteg och till varje huvudområde hör beskrivningar som återger vad eleven ska kunna. Från betyget Godkänd stegras sedan kraven på kunskap i beskrivningarna för de högre betygen. De fyra huvudområdena kan delas in enligt följande; förstå samband mellan mat, motion och välbefinnande, kunna delta i lek och dans och utföra rörelseuppgifter, göra enkla rörelseprogram och vara förtrogen med olika danser samt kunna organisera och leda en idrottsaktivitet. Moment som simning och friluftsliv är helt utelämnade vilket är högst anmärkningsvärt när det är områden som betonas i den nationella kursplanen. Kommunen har istället valt att fokusera på dans, musik och rörelse, vilket återfinns i två utav de fyra huvudområdena. På den aktuella landsbygdsskolan existerar det även skrivna uppnåendemål för år fem till och med år nio.⁷⁶ Dessa blev upprättade 1995 av de tre dåvarande idrottslärarna och verkar vara det dokument som de nuvarande idrottslärarna delvis rättar sig efter. Bland uppnåendemålen från år sju till år nio berör en femtedel momentet friluftsliv. Bland annat ska eleven få en fördjupad förståelse för allemansrättens innebörd och att kunna orientera i känd och okänd natur. Något mer svårtolkade är de uppnåendemål som endast står beskrivna som friluftsverksamhet, simteknik och livräddningskunskap. Som uppnåendemål i år nio, vid sidan av de lokalt konstruerade målen, ingår även att uppnå målen i Lpo 94. Betygskriterier för varje betygssteg saknas och inga utav målen är betygsrelaterade utan anges endast som just uppnåendemål.

---

⁷⁵ Barn och Utbildning, Nässjö kommun, *Gemensamma betygskriterier*.

⁷⁶ Parkskolan, *Uppnåendemål för idrott och hälsa*, 1995.

3.2 Intervju med elever på landsbygdsskolan

3.2.1 Friluftsliv som begrepp

I början av intervjun samtalar eleverna om hur de definierar begreppet friluftsliv och alla är överens om att det handlar om naturen och att vara nära den. En elev menar att det är ”när man får vara ute och känna på naturen, vara i skogen och på sjön och massa”. Aktiviteter som först återges i diskussionen kring vad som är friluftsliv är paddla, vara utomhus, hajk, vindskydd, läger, scouter och klara sig på egen hand. Skogen, vattnet och det svenska fjällskapet exemplifieras som miljöer där friluftsliv kan bedrivas. Tveksamhet hos en av eleverna kring begreppet uppkommer dock när klättring exemplifieras och det saknas en tydlig åsikt huruvida klättring inomhus är friluftsliv eller inte. Från att samtliga elever tidigare varit helt överens om att friluftsliv ska bedrivas i naturen, är denna avvikande åsikt svårtolkad. En förklaring kan ligga i att eleven enbart förknippar själva klättringen med friluftsliv och det överskuggar då själva platsen där aktiviteten utförs. Eleverna får efter en stund ett papper där olika aktiviteter är listade⁷⁷ och börjar diskutera kring vilka aktiviteter som de anser är friluftsliv eller inte. Vandra i skogen, laga mat utomhus, plocka svamp, långfärdsskridskor, fiska, jaga, terränglöpning, lära sig om överlevnad och hur man ska klä sig under olika årstider är de aktiviteterna som eleverna först väljer ut enligt vad som är friluftsliv. Återigen kommer scouterna upp som en rörelse som starkt förknippas med friluftsliv vilket dock kan bero på att samtliga respondenter någon gång varit medlemmar i scouterna eller fortfarande är det. Denna erfarenhet hos eleverna tolkar jag som en inverkan på deras resonemang. Flera aktiviteter som direkt exemplifieras som friluftsliv, såsom överlevnad i naturen och laga mat utomhus, är starkt knutna till scoutverksamheten och eleverna upplevs här ha en klar uppfattning om vad som ska ingå i begreppet friluftsliv. Sett till studiens definition av friluftsliv ryms många av de aktiviteter som tas upp inom detta begrepp.

Många gånger exemplifierar eleverna en aktivitet och understryker att de personligen tycker det är kul eller ”jättehärligt”. Återigen knyts aktiviteterna till det personliga och elevernas erfarenheter, själva aktiviteten och hur den upplevs står i fokus. Diskussion uppkommer kring utförsåkning i pistade backar och en elev menar att det inte är friluftsliv men kan inte riktigt förklara varför och tycker att det är mer friluftsliv om man blir släppt med helikopter och åker fritt. En annan menar att det första är en utmaning och kan därför klassas som

---

⁷⁷ Se bilaga 4

friluftsliv. I detta resonemang kan två inriktningar till begreppet urskiljas. Den första eleven värderar implicit naturen som en faktor. Pistade backar är påverkad natur och därmed uppstår tveksamheter, medan ett helikopteråk skulle medföra att utförsåknigen bedrevs i orörd natur och ses då i högre grad som friluftsliv. Detta resonemang återfinns även i Lindbergs studie på gymnasieelevers attityder till friluftsliv. Ur den andra elevens utsaga kan tolkas att det är själva utmaningen som avgör om det är friluftsliv eller inte. Aktiviteten står dock i fokus hos båda eleverna. Alla är överens om att orienteringstävling är friluftsliv och en elev menar ”man får orientera i skogen och lär sig hitta med karta. Man blir lite för sig själv så, om man springer själv”. Vi flertalet tillfällen under intervjun förknippas friluftsliv med att vara nära naturen och gärna ensam och att man själv gör eller tillverkar något, i motsats till Lindbergs resultat. Friidrott utomhus anses inte vara friluftsliv för att det inte är i skogen, likadant med ridning. Mot slutet av intervjun ändrar dock en elev sin uppfattning; ”jag har börjat ändrat så här uppfattning om friidrott utomhus. Ja, för ridning det är ju ändå friluftsliv, frisksportvård liksom lite, och då måste ju friidrott också vara det. Men sen, man är ju inte nära naturen på samma sätt heller”. En annan elev yttrar då ”Ja, men om man skulle ha friidrott ute i skogen så skulle det vara friluftsliv, bara man kommer bort från samhället. Att man varierar.”

Att friluftsliv ska bedrivas utan krav på prestation är inte något som eleverna överensstämmer med, ”[...] det måste finnas en utmaning, man måste ha något att kämpa för.” En elev nämner dock att det skulle vara utmanande att få bygga ett vindskydd ute i skogen helt själv. Till en början verkar eleverna ha en mycket klar uppfattning om vad friluftsliv är och i mångt och mycket överensstämmer denna uppfattning med Nilssons definition. Allt eftersom diskussionen fortgår ändrar sig dock begreppsuppfattningen och går snarare mot att många aktiviteter kan klassas som friluftsliv, bara de utförs i naturen såsom i skogen eller på fjället. En förklaring till detta kan vara i vilket sammanhang som begreppet diskuteras. I början av intervjun återkopplar eleverna begreppet till egna erfarenheter och använder scouting som ett synonymt begrepp och naturen står i klar fokus. Senare, när undervisningen i skolan diskuteras, skiftas fokus från naturupplevelsen till själva aktiviteten och jag tolkar att erfarenheterna från idrottsundervisningen bidrar till denna förändring. De ser nu snarare begreppet som en variation till den övriga undervisningen och i sin iver att förnya och förbättra friluftslivsundervisningen, vilket de vid flera tillfällen visar prov på, hamnar deras ursprungliga definition i skymundan.

3.2.2 Friluftsliv i den ordinarie undervisningen

Eleverna upplever att de nästintill aldrig har friluftsliv under den ordinarie undervisningen i idrott och hälsa. ”En gång i sjuan typ, hade vi hur man gör första hjälpen.” Eleverna kommer fram till att orienteringen är det enda de har som kan klassas som friluftsliv och lektionerna beskrivs såsom ”[...] vi får en karta och sen ska vi springa omkring i samhället eller i typ skogen”. Någon berättar att de ibland även får en karta uppritad i idrottshallen och att de ska memorera kontrollerna för att sedan orientera sig till dem. Elevernas upplevelser om den bristande undervisningen i friluftsliv bekräftas i både Erikssons och Backmans studier. Ställs elevernas utsagor mot studiens definition av friluftsliv måste således undervisningen i princip tolkas som obefintlig, då orientering i den form som den beskrivs, inte kan räknas till momentet friluftsliv. De kommer fram till att upplägget på orienteringslektionerna är ganska bra för alla kan anpassa lektionerna efter sin egen nivå. Då de alltid orienterar på samma slingor saknar de dock variation i hur banorna är dragna men nämner att det förmodligen är smidigare och enklare för läraren ifall banorna är likadana. Elevernas utsagor blir här paradoxala då de å ena sidan tycker att lektionerna är bra men å andra sidan är det samma banor som ska tillryggaläggas varje gång. Utfallet av lektionerna torde bli att eleverna mer eller mindre tar sig genom banorna utan någon vidare kunskapsinhämtning i själva momentet orientering. Återigen är det själva görandet och inte lärandet som fokuseras, vilket även Redelius och Erikssons studier påvisar. Eleverna upplever inte att läraren är delaktig i undervisningen mer än att dela ut kartor och pricka av och anger tidsbristen som en orsak. En elev föreslår då att ett samarbete med den lokala orienteringsklubben hade kunnat generera mer tid till läraren och ökat variationen i banorna.

Eleverna blir mycket fundersamma när frågan om vad de lär sig på friluftslivsundervisningen kommer upp. ”Öhh... att hitta rätt på kartor” kommer fram efter ett tag och även att man får bättre kondition om man springer. Ingen upplever att de lärt sig Hjärt- och lungräddning eller livräddning i vatten men anser att det verkligen skulle behöva repeteras i undervisningen. En elev uttrycker: ”Skolan? Alltså, jag tycker inte att man har lärt sig någonting” och uppger att kunskap inom friluftsliv hämtas genom scouterna. Samtliga tycker att friluftsliv ska finnas med i undervisningen och då för att kunna komma ut i naturen, känna till dess lagar och främst som variation till den övriga undervisningen. Under några minuter blir de ivriga och pratar vilt om hur friluftslivsundervisningen skulle kunna se ut med exempelvis stationsbaserad undervisning. ”Om man skulle vandra i skogen [...] skulle man kunna få lära sig om typ första hjälpen eller så där, som vi har fått göra på scouterna någon gång [...] vid

sjön då, kan man ju lära sig sjövätt och sånt.” Den rena luften, komma ut från idrottshallen, att man blir piggare och då orkar kämpa mer upplevs som andra förtjänster med friluftsliv. I likhet med Al-Abdis studier är eleverna positiva till friluftsliv men har egentligen ingen klar uppfattning om vad man egentligen lär sig. De två exempel som kom upp, förbättra konditionen och hitta på kartan, kan direkt knytas till orienteringsmomentet. Elevernas utsagor om friluftslivets förtjänster tyder på en fokusering på utomhusmiljön snarare än just naturen. Den rena luften kan man lika väl tillgodoräkna sig ute på skolgården som i skogen och att eleverna nämner att de orkar kämpa mer kan tolkas som att friluftsliv upplevs ihop med utmanande och fysiskt krävande aktiviteter. Eleverna framställer även förtjänsterna med friluftsliv som en variation till den övriga idrottsundervisningen vilket antyder att de har svårigheter att se något egenvärde i själva momentet utan snarare ser det som ett komplement.

3.2.3 Friluftsdagarnas innehåll

En elev uppger att de har friluftsdagar fyra gånger per läsår, två heldagar och två halvdagar. De andra två upplever friluftsdagarna som fler och är osäkra över antalet men menar på att de är roliga och de borde vara flera; ” Det brukar ju vara jättekul när de anordnar turneringar och klasskamper”. Eleverna har nyligen haft friluftsdag där de haft klassturneringar i innebandy, volleyboll och goalball. Samtliga är missnöjda med speltiden då den var alldeles för liten, ”Det blev ju liksom inte friluftsdag, det blev som en halv gympalektion”. Eleverna uppskattar att ungefär en, kanske två, friluftsdagar per läsår ägnas åt aktiviteter som de förknippar med friluftsliv men att majoriteten av alla friluftsdagar de haft på högstadiet har ägnats åt andra aktiviteter. Samtliga skulle helst se att friluftsdagarna ägnades åt friluftsliv och inte åt sporter men uppger att det är roligt med turneringar och klasskamper; ”Då blir man mer taggad för man vill slå den andre klassen eller så här”. En utav eleverna nämner återigen idén med stationsbaserad undervisning som ett roligt och bra alternativ. Eleverna uppger att under de friluftsdagar där friluftsliv ingår fungerar det oftast som en valbar aktivitet, exempelvis utförsåkning, åka längdskidor, pimpla eller paddla kanot. Elevernas upplevelse av friluftsdagarna stämmer i stora drag överens med resultaten i Backmans studie, fränsett antalet tillfällen som på skolan verkar vara något färre.

Frågan om vad eleverna egentligen lär sig på friluftsdagarna tas upp till diskussion och en elev uttrycker ”alltså om man kör bara sporter och sånt så tycker inte jag att man lär sig något”. Tveksamhet kan skönjas hos eleverna kring vad friluftsdagarnas egentliga syfte är. Att de ska vara roliga och bra är beskrivningar som framkommer och upplevelsen kan återigen

tolkas som att friluftsdagarna ses som ett avbrott och en variation av den ordinarie undervisningen. Samtliga elever är överens om att friluftsdagarna ska finnas, att de borde vara flera och mer varierande till innehållet. Kampen mellan klasserna kommer vid flertalet tillfällen upp som ett roligt moment och upplevelsen av friluftsdagarna tycks vara starkt förknippat med just detta, vilket i sig har en naturlig förklaring då de eleverna uppger att det ofta är ett återkommande tema på friluftsdagarna.

3.2.4 Uppnåendemål och svårigheter med friluftslivsundervisningen

När uppnåendemålen som berör friluftsliv diskuteras upplever samtliga elever att de inte når upp till dem utan skulle behöva mer kunskap. Även några utav strävansmålen berörs men inte heller här upplever eleverna att de har kunnat tillgodogöra sig det i undervisningen. Eleverna anser att biologi är det enda ämne däri de får en anknytning till naturen genom olika utomhusförlagda temadagar. Eleverna uppger att de får vara med och planera lektioner, ungefär två gånger per läsår, men att lektionerna ska hållas i salen. Brist på tid, pengar och engagemang upplevs som de största faktorerna till varför det förekommer så lite undervisning i friluftsliv. En elev föreslår en snabbkurs för lärarna, ”[...] bara liksom så dom blir lite så här, mer gnista över det” medan en annan säger att det egentligen inte krävs så mycket mer än att komma in några meter i skogen för att det ska bli friluftsliv och de andra två instämmer i detta påstående. I jämförelse med resultatet i Erikssons studie där hälften av eleverna i år 9 angav att de fått kunskap om friluftsliv under olika årstider stämmer inte detta in på de aktuella eleverna. Nu är de så få i antalet så resultatet kanske hade blivit annorlunda ifall undersökningsobjekten hade varit större till antal men det ger än dock en hänvisning.

Elevernas upplevelse av friluftsliv tillförs en dimension av enkelhet, som inte framkommit tidigare, när de diskuterar kring olika hinder för att bedriva friluftsliv. Att bara få komma ut i skogen skulle vara tillräckligt vilket å ena sidan visar på en önskan om att faktiskt få vara ute i naturen men å andra sidan vittnar den om en slags uppgivenhet. I tolkningen måste även vägas in att uttalandet föregicks av en diskussion där eleverna inte upplevde att de hade nått upp till de mål som ställs i ämnet. Elevernas upplevelse kan tolkas som en konsekvens av Backmans resonemang i *Teaching and learning Friluftsliv in Physical Education Teacher Education* där han menar att idrottslärorestudenter erhåller en utbildning i det exklusiva friluftslivet och därför får svårt att realisera sin förvärvade kunskap när de väl kommer ut i skolorna. Liknande tendenser återfinns i Lundqvist och Watter.

3.3 Friluftsliv i de lokala styrdokumenten på innerstadsskolan

Hos den aktuella innerstadsskolan är målen i idrott och hälsa beskrivna i punktform för varje år och även efter de olika betygstegen i år åtta och i år nio⁷⁸. Vissa ord och avsnitt i de olika målbeskrivningarna är markerade med fet stil och många gånger avgör den feta stilen skillnaden mellan de olika betygstegen. Exempelvis ska en elev i år nio för betyget Väl godkänd ”kunna orientera sig i okända marker, **känna till olika hjälpmedel** samt kunna vistas i naturen under olika årstider” medan eleven i år nio för betyget Mycket väl godkänd ska kunna ”**använda** olika hjälpmedel”. Av samtliga mål berör en fjärdedel momentet friluftsliv och koncentreras nästintill uteslutande till orientering, simning eller livräddande första hjälpen och stegringen mellan de olika betygstegen är på flera ställen marginell. Det mål som inte rör de tidigare tre nämnda områdena lyder ”eleven deltar i och tillämpar sina kunskaper om friluftsliv under olika årstider, tex genom att ha ändamålsenlig utrustning vid skridskoåkning och vandring” och återfinns under betygskriterierna för Mycket väl godkänd i år nio.

3.4 Intervju med elever på innerstadsskolan

3.4.1 Friluftsliv som begrepp

När en definition kring begreppet friluftsliv diskuteras är träning och sporta de ord som först exemplifieras. Samtliga elever verkar vara lite osäkra på hur begreppet ska definieras och det dröjer många sekunder innan någon yttrar ”vara ute i naturen kanske...”. Att man springer eller joggar i naturen nämns senare vid ett flertal tillfällen, även att plocka svamp och vandra i berg. När eleverna ombeds att ange vilka aktiviteter de tycker är friluftsliv på en lista⁷⁹ är alla överens om att de flesta aktiviteter är friluftsliv dock ej att lära sig hur man ska klä sig i naturen, ”det har ju lite med det att göra men jag tycker inte att det är friluftsliv.” En elev har svårt för att bestämma sig ifall utförsåkning är friluftsliv eller inte men kan inte säga varför mer än att det inte är så ansträngande. En annan menar spontant att laga mat utomhus är som picknick och inte friluftsliv medan en elev tycker absolut att det är friluftsliv att grilla i en park. De gör ingen skillnad på att åka långfärdsskridskor eller åka skridsko inomhus; båda är friluftsliv. Ordet *utomhus* förekommer oftare än ordet *natur* i diskussionen kring vad friluftsliv är, vilket tydliggörs i detta citat; ”[...] det är inte friluftsliv att spela dator, det tycker jag inte... Om det inte är utomhus det vill säga.” Friluftsliv används även många gånger synonymt med de aktiviteter man gör på fritiden.

---

⁷⁸Högalidsskolan, *Idrott och hälsa: Kravnivåer: År.7-9.*

⁷⁹Se Bilaga 4.

Elevernas definition av begreppet friluftsliv tolkas vara mycket brett och att de flesta aktiviteter kan ingå, bara de är utomhus. Den klara återkopplingen till utomhusmiljön delas av alla eleverna och kan tolkas som ett resultat av elevernas bristande erfarenhet av friluftsliv enligt studiens definition. De har inte för vana att bedriva den sortens friluftsliv, varken på fritiden eller i skolan, vilket gör det problematiskt att skilja mellan begreppet och mellan att bara vara utomhus. Å andra sidan exemplifieras åka skridsko inomhus som friluftsliv vilket återigen tyder på att själva aktiviteten och inte platsen står i fokus. Eleverna uttrycker en klar uppfattning om att de aktiviteter som har en teoretisk ingång inte är friluftsliv. Denna uppfattning kan härledas till Eriksson samt Redelius där ämnet idrott och hälsa är ett ämne där saker görs och inte diskuteras. Den starka kopplingen som eleverna har till själva görandet resulterar i att naturen inte lämnas något vidare fokus vilket är ett klart avvikande resultat sett till bland annat Lindberg och Al-Abdi.

Eleverna ser en stark koppling mellan friluftsliv och fysisk aktivitet och rörelse men anser inte att det behöver vara något krav på att prestera; ”Man kan gå och plocka svamp utan att man tävlar om vem som har plockat mest svampar.” Beroende på aktivitet så kan det, enligt eleverna, förekomma prestationskrav eller inte, men det viktiga är dock att man är utomhus. Återigen upplevs att vara utomhus som det centrala vid sidan av aktiviteten. Ingen utav eleverna har särskilt stor erfarenhet av friluftsliv utan nämner friluftsdagar i skolan och skogsvandringar som aktiviteter de prövat på. Någon har även varit och vandrat i de norska fjällen vid ett tillfälle. Vilket jag tidigare nämnt, tolkas elevernas bristande erfarenhet på friluftsliv ha en inverkan på deras upplevelse av begreppet. Två av de intervjuade eleverna har invandrarbakgrund vilket i sin tur kan vara en förklaring till deras ovana med hänvisning till Backmans resultat i studien *Är det inne att vara ute? En studie av friluftaktiviteter bland ungdomar*.

3.4.2 Friluftsliv i den ordinarie undervisningen

När friluftsliv i den ordinarie undervisningen diskuteras upplever eleverna som att den knappt förekommer men om den gör det så är det i början och i slutet av varje läsår för då tillåter vädret att man är utomhus. Denna utsaga kan direkt tolkas till diskussionen kring att det inte är friluftsliv att lära sig hur man klär sig naturen. De båda uppfattningarna återkopplar till varandra och eleverna tolkar vädret som en påverkansfaktor och verkar inte kunna urskilja en åtgärd hur denna faktor skulle kunna kringgås. Återigen upplevs här friluftsliv synonymt med

begreppet utomhus. De aktiviteter som nämns bland dem som ändå förekommer är till en början fotboll utomhus, brännboll, springa utomhus, leka lekar utomhus, terränglöpning, styrketräning och orienteringstävling. Eleven som nämner styrketräning som en friluftslivsaktivitet ändrar sig senare då denne kommer på att det har gjorts inomhus och inte utomhus. Samtliga aktiviteter som eleverna upplever de gjort under friluftslivsundervisningen är enligt studiens begreppsdefinition idrotter som bedrivs utomhus med undantag för orienteringen. Att styrketräning även exemplifieras tolkar jag som ett led i elevernas starka anknytning mellan fritid och friluftsliv. Även orienteringstävling ändras till endast begreppet orientering då själva tävlingen enbart gäller friluftsdagarna. Eleverna skiljer på de båda begreppen och menar att under de ordinarie lektionerna så tränar de orientering medan de på friluftsdagar har orienteringstävling. ”Vi får en karta sen får vi ett papper med frågor [...] alltså, vad står det på den här skylten och så ska man skriva ner” är en utav beskrivningarna på hur orienteringsundervisningen går till och de upplever att de kan olika karttecken tillräckligt bra och nämner att de gått genom dem vid något enstaka tillfälle. Läraren upplevs inte var delaktig i orienteringslektionerna och är aldrig med ute i spåren.

Precis som i Backmans och Eriksson studie påvisar elevernas upplevelse av friluftslivsundervisningen att den är högst bristfällig och att endast orientering kan förknippas med friluftsliv. Dock, precis som på landsbygdsskolan, kan inte momentet räknas som friluftsliv enligt studiens definition. Intressant är hur eleverna skiljer mellan orienteringsträningen och orienteringstävlingen, då det egentliga innehållet verkar vara detsamma. En förklaring kan vara att friluftsdagarna mestadels förknippas med turneringar där klasserna får tävla mot varandra. Aktivitetsinnehållet i orienteringen är således det samma men aktiviteten sker i under två olika förhållanden. En parallell kan här dras till hur aktiviteter förvandlas till att vara friluftsliv bara för att de flyttas utomhus, såsom styrketräning, friidrott eller spela dator. Eleverna anger att den undervisning som de har utomhus bedrivs i olika sorters parker men ibland i skogen och det är när de har terränglöpning eller orientering. Klättra, övernattning i naturen och åka långfärdskridskor är aktiviteter som eleverna aldrig har provat på men gärna skulle vilja ha i idrott och hälsa.

Eleverna är tveksamma över vilka förtjänster som friluftsliv ger men någon anger att det är en fördel att vara scout och att komma bort från staden; ”Man får frisk luft. Det är ju bra, har jag hört.” En elev menar att man lär sig nya saker men kan inte exemplifiera vilka saker man faktiskt lär sig. Till skillnad från eleverna på landsbygdsskolan tolkar jag att eleverna på

innerstadsskolan inte har särskilt positiv syn på friluftsliv, snarare tolkar jag deras förhållningssätt som relativt likgiltigt. Detta återfinns även i Al-Abdi där eleverna på en mindre skola visade en positivare inställning gällande bland annat kunskap om miljön. Flera olika tolkningar kan förklara deras attityder men till syvende och sist hör förmodligen deras inställning samman med deras ovana av friluftsliv. De tycks alla tre ha svårt att sätta sig in i begreppet och förstå hur friluftsliv bedrivs och kan därmed inte se några riktigt klara förtjänster med momentet. Precis som under intervjun på landsbygdsskolan associeras dock scouterna med friluftsliv.

3.4.3 Friluftsdagarnas innehåll

Eleverna anger att de har tre till fyra friluftsdagar per läsår. Orientering, stadspromenader med olika stationer, olika bollspel och vinteraktiviteter såsom skidor, curling, skridsko och bowling uppges av eleverna vara innehållet på de olika friluftsdagarna. Elevernas upplevelse av antalet friluftsdagar, tillika innehållet, överensstämmer i stort med Backmans studie. Sett till Erikssons studie som gav ett annorlunda resultat avseende innehållet motsäger elevernas upplevelser både på landsbygdsskolan och på innerstadsskolan detta. Vinterfriluftsdagen är den enda friluftsdagen där de får välja mellan olika aktiviteter och utförsäkning verkar då vara populärt bland skolans elever. I likhet med Al-Abdis studie visar även denna studie att valbara aktiviteter när det gäller friluftsdagarna är mer förekommande på landsbygdsskolan. Samtliga respondenter upplever att friluftsdagarna ägnas mest åt friluftsliv och någon elev kommer i detta på att de även har haft friidrott och menar på att det är ju också friluftsliv. Här skiljer sig elevernas upplevelse från tidigare forskning från Backman men överensstämmer i större grad med resultatet i Erikssons studie, dock ej till själva valet av aktiviteter utan till upplevelsen av andel friluftsliv på friluftsdagarna. Resultatet, som jag tidigare i studien resonerat kring, måste dock sättas i ett sammanhang beroende av hur friluftsliv som begrepp har blivit tolkat. Eleverna på innerstadsskolan definierar friluftsliv i stort sett synonymt med utomhusaktivitet och fritidssyssla och deras upplevelse av andel friluftsliv på friluftsdagarna är uppfattning byggd på deras definition av friluftsliv och sannolikt inte den definition som är avsedd hos varken Backman eller Eriksson.

Friluftsdagarna upplevs roliga men spontant inte så lärorika; ”När vi gick i stan då lärde man sig att hitta bättre [...] det kanske inte är så friluftaktigt, eller jo, det är det ju, eller? Äh, jag vet inte”. Senare i diskussionen anger eleverna att träna och att lära sig saker bättre är något som de förknippar med friluftsdagarna. Elevernas upplevelse tyder på att innehållet på

friluftsdagarna inte verkar vara så variationsrikt och återigen verkar friluftsdagarna fungera som ett avbrott från den ordinarie undervisningen utan någon vidare kunskapsinhämtning. Eleverna upplever att det är bra att man får välja vad man vill göra på friluftsdagarna men skulle vilja ha flera i antalet. Någon säger att det borde vara mer aktiviteter som man tycker om, exempelvis fotboll eller innebandy, medan en annan tycker att friluftsdagarna ska ägnas åt nya aktiviteter och anger långfärdsskridskor som ett exempel.

3.4.4 Uppnåendemål och svårigheter med friluftslivsundervisningen

Inte någon av eleverna upplever att de når upp till målen gällande friluftsliv i idrott och hälsa i sin helhet och anger att de har haft livräddning i vatten och Hjärt- och lungräddning en gång i början av högstadiet; ”man var i vattnet och så var det någon annan som var i vattnet och den ena som var i vattnet skulle vara helt avslappnad. Den andre skulle så här dra och simma och dra upp typ.”. Eleverna upplever inte heller att de kan genomföra och planera vistelse i naturen under olika årstider eller att undervisningen i idrott och hälsa knyter an till naturen; ”det är lite mer biologi, tycker jag”. Återigen nämns biologi, precis som i landsbygdsskolan, som det ämne där eleverna får en anknytning till naturen. Av elevernas upplevelse kring detta går det inte att se att ämnets tänkta uppbyggnad och karaktär realiserar. Eleverna får vara med och planera två lektioner per läsår, dock enligt anvisningarna ”anpassas till salens utrustning och grupp”.

Brist på intresse, pengar och tid samt långa transporttider är anledningar som eleverna upplever orsakar avsaknaden av friluftsliv i skolan. I anslutning till denna diskussion har jag som moderator gett exempel på olika aktiviteter som tillhör friluftslivet och det är dessa eleverna förhåller sig till när de diskuterar orsakerna. Det är då anmärkningsvärt att en elev menar att friluftsdagarna finns till just för att det inte går att genomföra friluftslivsundervisningen på de ordinarie lektionerna. Ingen reflektion kring att sådana aktiviteter inte heller förekommer på friluftsdagarna yttras. I likhet med eleverna på landsbygdsskolan upplever dock inte eleverna att det borde vara så svårt att bedriva friluftsliv i skolan då det endast tar fem minuter att promenera till ett närliggande stort parkområde.

4. Sammanfattande diskussion

Studiens syfte är att undersöka hur elever i grundskolans senare år upplever friluftslivsundervisningen i ämnet idrott och hälsa och huruvida upplevelsen skiljer sig för elever i stad respektive på landsbygd. Friluftsliv som begrepp, friluftslivet i skolans undervisning och skolans friluftsdagar har behandlats under de två fokusgruppsintervjuer som har genomförts med elever på en landsbygdsskola respektive innerstadsskola. För att tydliggöra begreppet friluftsliv används i studien en definition som lyder: ”aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykisk och/eller fysisk art, med eller utan inslag av prestation och utan krav på tävlingsprestation”.⁸⁰

I resultatet går det att urskilja en tydlig skillnad i uppfattningar kring begreppet friluftsliv mellan de båda elevgrupperna. Eleverna på landsbygdsskolan har överlag en klar uppfattning vilka aktiviteter som är friluftsliv och avviker mindre i sin uppfattning avseende studiens definition än vad eleverna på innerstadsskolan gör. De senare eleverna upplever att samtliga listade aktiviteter är friluftsliv, utom den med mest teoretisk anknytning som enligt studiens definition just ska ses som friluftsliv. Eleverna på landsbygdsskolan förknippar dock även de aktiviteter med en teoretisk ingång som friluftsliv och visar på en uppfattning där teori och praktik vävs in i varandra. Även uppfattningar kring vilka miljöer friluftsliv bedrivs i skiljer elevgrupperna åt, där eleverna på landsbygdsskolan i större utsträckning kopplar friluftslivet till naturlandskapet medan den andra elevgruppen snarare upplever att alla aktiviteter som görs utomhus är friluftsliv. Båda grupperna förknippar friluftsliv med scoutverksamhet och upplever även att orienteringstävling ingår i begreppet. Det senare tyder på uppfattningen om att friluftsliv hör ihop med prestation och tävling, vilket avviker från studiens definition. Eleverna på landsbygdsskolan har dock en starkare uppfattning kring detta samband än elevgruppen på innerstadsskolan och de förra upplevs även mer positiva till naturupplevelsen.

Att elevgrupperna upplever begreppet friluftsliv annorlunda i många avseenden och att eleverna på landsbygdsskolan i mångt och mycket definierar friluftslivet enligt studiens definition, tolkar inte jag som en geografisk skillnad utan snarare som en skillnad i erfarenhet. Urvalet till fokusgrupperna resulterar i att samtliga elever på landsbygdsskolan är födda i Sverige och har en stark anknytning till scouterna medan den andra elevgruppen består av två

---

⁸⁰ Nilsson, s. 142.

elever med invandrarbakgrund som i princip inte har någon erfarenhet i området och av en elev med endast ringa erfarenhet. Den senare gruppens avsaknad av erfarenhet ger avtryck i deras upplevelser och uppfattningar under hela intervjun. Tillika blir utgången den motsatta för den förra elevgruppen. Förhållandet påvisar att upplevelsen, av friluftsliv och vad begreppet egentligen innebär, inte förvärfvas i skolan utan snarare under fritiden. Detta påstående styrks även i elevernas upplevelse av friluftslivsundervisningen i skolan där orientering tolkas vara det enda moment som de båda elevgrupperna uppfattar återkommer regelbundet och som i störst utsträckning kan sammanbindas med friluftsliv och uppnåendemålet i Lpo-94. Vid sidan av elevernas upplevelser tyder inte heller de båda skolornas lokala styrdokument på att undervisningen ser särskilt annorlunda ut mellan skolorna. Om innehållet i den ordinarie undervisningen hade visat på stora skillnader hade en tolkning med tyngd i geografiska skillnader kunnat framhävas men så är dock inte fallet. Tillika ter sig friluftsdagarna på de båda skolorna vara av liknande karaktär, dock upplever eleverna på landsbygdsskolan att de har mer valbara aktiviteter. Enligt elevernas utsagor verkar friluftsdagarna för övrigt, både i antal och till innehåll, överensstämma i stor utsträckning med tidigare forskning.

Hur kommer det sig då att de medverkande eleverna i studien upplever, både på landsbygden och i innerstaden, att de inte kan tillgodogöra sig tillräcklig kunskap i momentet friluftsliv med den nationella kursplanen som utgångspunkt? Båda elevgrupperna uppfattar att brist på engagemang, tid och pengar är orsaker till att friluftsliv förekommer så sällan i idrott och hälsa men uttrycker samtidigt en åsikt om att det inte torde vara så komplicerat att finna en lösning. Sett till studiens resultat och tidigare forskning finner jag två möjliga orsaker vilka grundar sig i den nationella kursplanen och skolornas lokala styrdokument samt idrottslärares utbildning och erfarenheter.

Friluftslivet har en stark ställning i den nationella kursplanen, vilket tidigare påpekats i arbetet, och anges ha ett stort kulturellt värde och inverkan på den fysiska och psykiska hälsan. Både teoretiska och praktiska kunskaper ska kunna förvärfvas genom momentet som eleverna under undervisningen ska få praktisera. Studier, bland annat Eklund och Halvarsson samt Arbing, Gustafsson och Sighurd, visar att friluftsliv som begrepp är svårt att definiera och då det saknas en tydlig definition i kursplanen ges begreppet många tolkningsmöjligheter. Detta påvisar även Backman i sin studie och menar att många utomhusaktiviteter anses av lärare vara just friluftsliv, vilket även elevernas utsagor från innerstadsskolan antyder.

Granskas de lokala styrdokumenterna i studien och jämförs med den nationella kursplanen så existerar uppenbara brister. Friluftslivet får inte alls det utrymme som det är tänkt att ha på lokal nivå och på landsbygdsskolan utelämnas det helt i de kommunala betygskriterierna men återfinns dock i skolans egna dokument, om än i mycket svårtolkad beskrivning. I innerstadsskolans lokala styrdokument existerar dock ett betygskriterium som harmoniserar med studiens definition: ”eleven deltar i och tillämpar sina kunskaper om friluftsliv under olika årstider, tex genom att ha ändamålsenlig utrustning vid skridskoåkning och vandring”. Detta kriterium gäller för betyget Mycket väl godkänd i år 9 vilket är anmärkningsvärt då det inte förekommer några tidigare mål eller kriterier gällande samma område bland de lägre betygsstegen i år 9 eller under de tidigare åren i högstadiet. En uppenbar slutsats blir att målen i Lpo 94 inte realiseras i undervisning och en möjlig tolkning till detta är den obefintliga förklaringen och definitionen av friluftsliv.

Hur ska skolledare och lärare kunna utarbeta dokument som anses hållbara när begreppsdefinitioner är otydliga? Denna osäkerhet går ju, som resultatet i studien visar, i arv till eleverna och istället blir det elevens fritidssysselsättning och hans eller hennes kulturella kapital som avgör om ämnets syfte och mål realiseras. Då friluftslivet främst koncentreras till friluftsdagarna, om än även här i mycket ringa omfattning, är dessa aktiviteter oftast valbara vilket kan leda till att de som kanske mest skulle behöva välja en aktivitet inom momentet väljer något annat för det känns mer bekant. Denna uppfattning konfirmerades av elever ur båda grupperna i studien. Det ska även tilläggas att samtliga elever i studien innehar betyget Godkänd eller högre i ämnet men ändå upplever att de inte har tillräckliga kunskaper i momentet friluftsliv.

Elevgruppernas utsagor kring friluftslivets förtjänster kretsar kring möjligheten att få frisk luft och att friluftslivet ger en variation till den övriga undervisningen i Idrott och hälsa, vilket tyder på att inte någon utav eleverna upplever ett egenvärde i själva friluftslivet utan snarare ser det som ett komplement till något annat. Stick i stäv med den nationella kursplanen, där friluftsliv lyfts fram som ett eget moment, upplever alltså eleverna i studien det motsatta. En förklaring till detta kan ligga i att den teoretiska ingången i elevernas undervisning är obefintlig och att lärarna inte har verktygen eller engagemanget till att bedriva någon friluftslivsundervisning. Sett till Backmans resultat i studien *Teaching and learning friluftsliv in Physical Education Teacher Education* återfinns detta problem redan under lärarutbildningen där det praktiska och exklusiva friluftslivet står i fokus. I min roll som

nuvarande idrottslärarstudent kan även jag associera till ovanstående problem då jag anser att friluftslivet och dess förtjänster sällan tas upp till diskussion och inte heller anpassas tillräckligt för att enkelt kunna implementeras i grundskolans värld. Liknande förhållande bekräftas av Lundquist och Watter där endast 25 % av de intervjuade lärarkandidaterna ansåg sig ha tillräckliga kunskaper för att bedriva friluftsliv i skolan och efterfrågade en enklare och mer lätthanterlig friluftslivsundervisning på högskolan.

Studiens syfte var att undersöka elevernas upplevelser av friluftslivsundervisningen i skolan och tyda eventuella skillnader mellan elever på en landsbygdsskola och mellan elever på en innerstadsskola. Istället visar studiens resultat på att det snarare är elevernas erfarenheter än den geografiska skillnaden som avgör deras upplevelser. Själva innehållet av friluftsliv i den ordinarie undervisningen och på friluftsdagarna skiljer sig inte anmärkningsvärt åt utan är bristfällig på bägge skolorna. Måhända ska strävan att implementera friluftsliv in den ordinarie undervisningen överges, då brist på tid och ekonomi upplevs som de största hindren, båda bland elever och lärare. Ett återinförande och en ökning av antal obligatoriska friluftsdagar, som enbart ska ägnas åt friluftsliv, kan möjligen vara en lösning. Om friluftslivet i skolan således ska få den framträdande roll som den bör ha enligt den nationella kursplanen bör begreppet även tydliggöras. Även friluftslivsutbildningen på landets högskolor bör inta en enklare modell och en mer teoretisk inriktning för att kunna förse de blivande lärarna med tillräckliga verktyg och kunskaper så att eleverna i grundskolan kan tillgodose sig alla delar i ämnet idrott och hälsa.

5. Förslag på vidare forskning

I denna studie har elever blivit intervjuade om friluftsliv och hur friluftslivet upplevs i skolan. Det framkommer bland annat att elevernas fritidsvanor har inverkan på elevernas upplevelser av undervisningen i friluftsliv och av friluftsliv som begrepp. Det vore därför intressant att undersöka mer ingående huruvida elevers fritidssysselsättning har någon inverkan på exempelvis betyg, upplevelser av ämnet idrott och hälsa i allmänhet och upplevelser av hälsobegreppet i synnerhet. Dessutom vore det lärorikt att studera hur de nationella styrdokumenterna tolkas och utarbetas på lokal nivå samt vilka förtjänster och nackdelar detta innebär.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

I författarens ägo

Bandupptagning

Intervju 14/10 2009 med tre elever i år 9 på en landsbygdsskola

Intervju 22/10 2009 med tre elever i år 9 på en innerstadsskola

Tryckta och elektroniska källor

Al-Abdi, Abdul-Muttalib, *Friluftsverksamheten i innerstadens gymnasieskolor: En undersökning av hur friluftsverksamhetens mål förverkligas i gymnasieskolan i Stockholms innerstad* (diss. Linköping: Department of Education, 1984).

Al-Abdi, Abdul-Muttalib, *Friluftsverksamheten i landsortsskolor: En undersökning av hur friluftsverksamhetens mål förverkligas i gymnasieskolor i mindre orter i Sverige* (Stockholm: Abdul-Muttalib Al-Abdi, 1990).

Arbinger, Kristofer, Johan Gustafsson & Joakim Sigurdh, *Friluftsliv i skolan. En kartläggningsstudie av två kommuner i Mälardalsregionen*, Examensarbete 5 p vid Grundskollärautbildningen åk 4-9 1996-2000 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2000:01 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2000).

Backman, Erik, "Friluftsliv i grundskolan", i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, Red. Håkan Larsson & Karin Redelius, (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 173-188

Backman, Erik, *Teaching and learning friluftsliv in Physical Education Teacher Education* (diss. Stockholm: Lärarhögskolan i Stockholm, 2007).

Backman, Erik, *Är det inne att vara ute? En studie av friluftaktiviteter bland ungdomar*, Examensarbete i fördjupningskurs i pedagogik, 61-80 p, vid Lärarhögskolan i Stockholm Ht 2003, (Stockholm: Lärarhögskolan, 2003).

Barn och Utbildning, Nässjö kommun, *Gemensamma betygskriterier*, <<http://www.nassjo.se/dexter>> (Acc. 2009-10-14).

Barn och Utbildning, Nässjö kommun, *Kvalitetsredovisning för Parkskolan åk 7-9* <<https://dexter.nassjo.se/files/PASK/Parkskolan%207-9%202008.pdf>> (Acc. 2009-12-02).

Eklund, Mikael & Anna Halvarsson, *Friluftsliv i skolan. Finns geografiska skillnader i undervisningen?*, Examensarbete vid Idrottslärautbildningen 2001-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:42 (Stockholm:Idrottshögskolan, 2004).

Eriksson, Charlie, Kjell Gustavsson, Therese Johansson, Jan Mustell, Mikael Quennerstedt, Karin Rudsberg, Marie Sundberg, Lena Svensson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor: en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för idrott och hälsa, 2003).

Friluftsrådet, *Ämnet friluftsliv: Mot en kursplan för ämnet natur och friluftsliv*, 2006-03-18
<http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/friluftsradet/kursplan.pdf>
(Acc. 2009-09-22).

Högalidsskolan, *Dokument: Kvalitetsredovisning 2009*
<http://www.hogalidsskolan.se/dokument/pdf/kvalitetsredovisning_09.pdf>
(Acc. 2009-12-02).

Högalidsskolan, *Idrott och hälsa: Kravnivåer: År.7-9*
<http://www.hogalidsskolan.se/amnen/pdf/idrott-halsa_7-9.pdf> (Acc. 2009-10-20).

Kulturdepartementet, *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*, Ds 1999:78
(Stockholm: Fakta infodirekt, 2000), s. 9 och 121.

Kvale, Steinar & Svend Brinkman, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 2. uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2009).

Lundqvist, Thomas & Thomas Watter, *Friluftslivsundervisning i fokus. Friluftslärares och studenters syn på ämnet friluftsliv vid Idrottshögskolan*, Examensarbete 10 p vid Idrottsläraryrket 2000-2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2003:32 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003).

Naturvårdsverket, *Arbete med friluftsliv*, 2009-07-09
<<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Arbete-med-friluftsliv/>>
(Acc.2009-11-08).

Nilsson, Johnny, "Friluftsliv- en begreppsproblematisering", i *Idrottdidaktiska utmaningar*, red. Håkan Larsson & Jane Meckbach (Stockholm: Liber AB, 2007), s. 141-153.

Nässjö kommun, *Statistik: Befolkning*, 2008-12-31
<http://www.nassjo.se/naessjoe/om_kommunen/statistik/befolkning> (Acc. 2009-12-02).

Parkskolan, *Uppnåendemål för idrott och hälsa*, 1995
<http://www.nassjo.se/index.php/naessjoe/foer_kommuninvaanare/barn_skola/grundskola/bo_dafors> (Acc. 2009-10-14).

Redelius, Karin, "Bäst och pest! Ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år", i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, Red. Håkan Larsson & Karin Redelius (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 149-172.

von Rosen, Eric, "Lägerlif", i *Boken om friluftslif: upplysningar, råd och skildringar* (Stockholm: Wilh. Siléns Bokförlag A.-B., 1910), s. 25-35.

Sandell, Klas & Sverker Sörlin, "Naturen som ungdomsfostrare", i *Friluftshistoria. Från "hårdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogik*, red. Klas Sandell & Sverker Sörlin, 2. omarbetade uppl. (Stockholm: Carlsson, 2008).

Skolverket, *Styrsystemet och betygssystemet: de lokala styrdokumenterna*, 2009-06-12
<<http://www.skolverket.se/sb/d/208/a/3062#paragraphAnchor3>> (Acc. 2009-10-12).

Stockholms stad, *Vilka grundskolor finns?*

<<http://www.stockholm.se/-/Jamfor/?enhetstyp=61c1cc6e99bf409a85ca4e3d0c137d5f>>
(Acc. 2009-09-29).

Sundberg, Marie & Johan Öhman, "Hälsa och livskvalitet", i *Friluftshistoria. Från "hårdande friluftsliv" till ekoturism och miljöpedagogik*, red. Klas Sandell & Sverker Sörlin, 2. omarbetade uppl. (Stockholm: Carlsson, 2008).

Tordsson, Björn, *Perspektiv på friluftslivets pædagogik*, översatt och bearbetad av Torbjørn Ydegaard (Hadeslev: CDV Sønderjylland, University College, 2006).

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, 2. uppl. (Lund: Studentlitteratur: 1997).

Utbildningsdepartementet, *Kursplan för Idrott och hälsa* (Stockholm: Fritzes, 1994).

Utbildningsdepartementet, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94* (Stockholm: Fritzes, 1994).

Wibeck, Viktoria, *Fokusgrupper: Om fokuserande gruppintervjuer som undersökningsmetod* (Lund: Studentlitteratur, 2000).

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Syftet med studien är undersöka hur elever i grundskolans senare år upplever friluftslivsundervisningen i ämnet idrott och hälsa och huruvida upplevelsen skiljer sig för elever i stad respektive på landsbygd.

Följande frågeställningar kommer att besvaras för att leda fram till studiens syfte.

1. Vad betyder/innefattar begreppet friluftsliv för eleverna?
2. Vad upplever eleverna att det gör under friluftslivsundervisningen och vad får de lära sig?
3. Vad gör eleverna på friluftsdagarna och vilka aktiviteter ingår?
4. Finns det någon skillnad i upplevelsen av friluftsliv och friluftslivsundervisningen mellan elever från en storstadsskola och mellan elever från en skola på landsbygden?
5. Hur ser de lokala styrdokumentet för ämnet idrott och hälsa ut på respektive skola?

Vilka sökord har du använt?

friluftsliv, friluftsdagar, idrott och hälsa, attityder, upplevelser, geografiska skillnader, elever, undervisning, outdoor education, attitudes, open-air life, physical education, pupils, experience

Var har du sökt?

GIH:s bibliotekskatalog, Libris, CSA, Google Scholar, DiVA-GIH, DiVA-nationellt

Sökningar som gav relevant resultat

GIH:s bibliotekskatalog: friluftsliv skola
CSA: outdoor education and physical education

Kommentarer

Det mesta materialet till studiens bakgrund- och forskningsavsnitt har hittats genom GIH:s bibliotekskatalog. Även många litteraturlistor från ovanstående material har fört mig vidare och gett mig ytterligare material. Det var mycket svårt att hitta relevant och användbar litteratur till studien genom den utländska databasen CSA då begreppet friluftsliv är en nordisk företeelse och det motsvarande begreppet outdoor education gav alldeles för vid information.

Bilaga 2

Intervjuguide

Friluftsliv som begrepp (utanför skolan)

- Vad är friluftsliv för er?
- Var någonstans kan man utöva friluftsliv?
- Vilka aktiviteter hör samman med friluftsliv?
- Vilka gör det inte?
- Vilka erfarenheter har ni av friluftsliv?

Friluftslivsundervisningen i skolan

- Hur ofta har ni friluftsliv i skolan?
- Vilka aktiviteter gör ni då?
- Hur och var görs aktiviteterna?
- Får ni vara med och planera aktiviteterna?
- I vilken grad är läraren delaktig i undervisningen?
- Vad tycker ni att ni lär er under friluftslivsundervisningen?
- Tycker ni att man ska ha friluftsliv i skolan? Varför/varför inte?

Friluftsdagar

- Hur ofta har ni friluftsdagar?
- Vad gör ni på friluftsdagarna?
- Vad skulle ni vilja göra?
- Upplever ni att friluftsdagarna ägnas åt friluftsliv? På vilket sätt?
- Vad tycker ni att ni lär er på friluftsdagarna?

Bilaga 3

Missivbrev

Hejsan!

Mitt namn är Kajsa Albrechtsson och jag studerar till lärare i Idrott och hälsa vid Gymnastik- och Idrottshögskolan i Stockholm. Under höstterminen skriver jag mitt examensarbete och din dotter/son har blivit slumpmässigt utvald att vara med i en gruppintervju i samband med denna studie. I mitt examensarbete undersöker jag hur elever i år 9 upplever begreppet friluftsliv och friluftslivsundervisningen i skolan och den XX/XX 2009 kommer jag att intervjua tre elever på XX-skolan, däribland din dotter/son, i detta ämne.

Deltagandet i intervjun är frivilligt och din dotter/son kan när som helst avbryta intervjun.

Alla intervjuutsagor kommer givetvis att behandlas konfidentiellt. Inga namn eller annan information som direkt kan förknippas med din dotter/son kommer att finnas med i det färdiga resultatet.

Om Du har några frågor angående studien och mitt examensarbete är Du välkommen att höra av dig till mig antingen via mail eller per telefon.

Mailadress: kajsa.albrechtsson@gmail.com

Mobiltelefon: 0705-257696

Med vänliga hälsningar

Kajsa Albrechtsson

Bilaga 4

Aktivitetslista

Resonera kring nedanstående aktiviteter. Vilka tycker ni tillhör friluftslivet och vilka gör det inte?

- Vandra i skogen eller annat naturlandskap
- Stadspromenader
- Utförsåkning (slalom, snowboard, telemark) i pistade backar
- Spela bollspel utomhus
- Längdskidåkning
- Laga mat utomhus
- Orienteringstävling
- Paddla kajak eller kanadensare
- Svampplockning
- Brännboll
- Friidrotta utomhus
- Cykla i samhället
- Åka långfärdsskridskor
- Åka skridskor inomhus
- Simma utomhus
- Lära sig om överlevnad i naturen
- Lära sig hur man ska klä sig i naturen under vinter/vår/sommar/höst
- Fiska och jaga
- Leka lekar utomhus
- Terränglöpning